

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Om

en Gymnasial-Indretning af de lær-
de Skoler, de første akademiske Ex-
amina og det forhenværende Gym-
nasium i Odense.

Et Brev til S. T. Herr Professor og Rector Dr. Nissen
Ridder og Dannebrogsmænd,

udgivet med Indbydelsen til den offentlige Examen

i Hoeskilde Cathedralskole i Sept. 1842.

af

Dr. S. N. J. Bloch.

Hoeskilde.

Trykt i J. D. C. Hansons Bogtrykkerie.

en d'innuocier les d'innuocier
de d'innuocier de d'innuocier
de d'innuocier de d'innuocier
de d'innuocier de d'innuocier

de d'innuocier de d'innuocier
de d'innuocier de d'innuocier

de d'innuocier de d'innuocier

de d'innuocier de d'innuocier

de d'innuocier de d'innuocier

de d'innuocier de d'innuocier

de d'innuocier de d'innuocier

Saa kjærkomment og interessant end et Skrift maatte være mig, hvoraf jeg saaledes som af dit sidste Program, kjæreste Ven, kunde erfare, hvad en Mand af din Indsigt og Erfarenhed dømte om de i det lærde Skolevæsen i den senere Tid paatænkte Forandringer; og saameget det end glædede mig, heri strax at finde en Bestyrkelse af min Mening om Nytten af de to først omhandlede Forandringer, den ene, at 2den Exomens første eller philologiske Halvdeel ved Universitetet maatte blive affkaffet; den anden, at Maturitetsprøven ved samme, den saakaldte examen artium, maatte afholdes ved Skolerne selv: saa var dog i det tredje Stykke „om Udvidelsen af vore lærde Skoler ved en Gymnasialklasse“, som er dit Skrifts Hovedgjenstand, din Mening saa ganske modsat den, jeg i den mig affordrede Betænkning om Sagen havde fremsat, at jeg kom i Tvivl om min Doms Rigtighed, og derfor troede at burde underkaste den en ny Overveielse, hvis Resultater jeg, da de, skjøndt med nogen Modification, vedblive at være det Modsatte af den Mening, Du har offentliggjort, nu ligeledes vil sende ud i Verden, for at kyndige Læsere da kunne prøve begge Meninger, og de, af hvem den Sag maatte blive afhængig, have fuldstændige Data til at afgjøre, hvo af os to gamle Rectores, hac una in re multum dissimiles, heri har truffet det

Rigtigste. Vel kommer jeg derved til at underkaste nogle af dine Argumenter en Kritik, som fører til det Modsatte af disse, men da jeg vel tør stole paa, at Du er enig med mig i det gamle amicus Plato, amicus Socrates, sed magis amica veritas, hvilken „Sandhed“ vel bedst kommer frem, naar tvende gamle Benner uden Eidskab og oprigtigen veie Sagen fra modsatte Sider, saa haaber jeg, at Du, som vist heller ikke søger Andet, ei med nogen Misforstaaelse vil modtage denne Opposition, eller at den skal gjøre mindste Skaar i det Venſkab, der fra vore fælleds Skoleaar i Ribe af, langt over et halvt Seculum har været een af mit Livs Glæder; især da disse Blades Indhold ingenlunde bestaaer allene i saadan Modsigelse, men dit Skrift desforuden gav mig en ikke uvelkommen Leilighed til at yttre mine Tanker om adskillige andre Punkter i vort Universitets- og Skolevæsen, hvori vi ere ganske enige, og for hvilke det altsaa blot afgiver Rammen. Hertil er jeg nu rigtig nok først kommen under Medskrivningen af min Concept til dette Brev, thi det, der egentlig først bestemte mig til at skrive dette, var blot den Hensigt, at berigtige en Ytring af Dig om det forhenværende Odense Gymnasium, hvorom jeg troer at kunne give nogle Oplysninger, som i denne Sag, hvor det gjælder om et Slags Retablering af denne Indretning, idetmindste til at hæve de Modgrunde, der herfra maatte hentes, maaskee ikke turde være saa ganske uvigtige. Men dette glemmer jeg til Sidst og bemærker da nu allerførst, at dine Indvendinger imod en Gymnasialklasses Oprettelse synes mig at komme i Strid med din førstnævnte Mening om den philologiske Examens Afholdelse, med mindre Du mener, at det philologiske Studium aldeles ikke behøver af dem, der ei gjøre dette til deres Brødstudium, at drives videre eller ud over det, der

nu er Skolernes Maal og kan præsteres i disse. Thi skal der gjøres større Fremskridt, da maa dette jo skee enten ved Universitetet eller i Skolen, altsaa naar der er overveiende Grunde mod det Første, nødvendigen indføres paa sidste Sted, og til den Ende altsaa her oprettes en egen Klasse, hvori disse Studier kunde bringes til den høiere Fuldkom- menhed, som hidtil havde været Universitetetsundervisningens Hensigt, hvad enten man nu vil kalde det en Gymna- sialklasse, en Selecta, eller hvad Andet man vil. Men saavidt jeg skjønner, mener Du heller ikke, at der behøves videre Fremskridt i de philologiske Discipliner samt Histo- rien og Mathematiken, end de, der i Skolen kunne naaes; og at dette just ikke heller er uundgaaelig fornødent for at kunne gjøre tilstrækkelig ja endog god Fremgang i de an- dre Lærefag, viser Erfaringen før 1788, da den philologi- ske Examen, som indbefatter hine Discipliner, først blev anordnet, uden at dog derfor de andre Studier mindre lykkedes, end efter den Tid, og det endog, uagtet Skoleun- derviisningen ikke havde bragt det nær saa vidt, som nu, i det mindste hverken i Græsk eller Historie, og Mathe- matiken dengang slet ikke lærtes i Skolen. Imidlertid kan det dog vel neppe nægtes, at et videre fortsat Studium af den gamle Philologie (thi om et enkelt Uffnit af Historien og om Mathematiken vil jeg ikke just paastaae det), end der nu kan naaes i vore lærde Skoler, altid maa være af gavnlig Ind- flydelse til den almindelige og videnskabelige Dannelselse, og isaa- fald bedst kunde henlægges til Skolen, hvor det mindre vil kunne forsømmes, end ved Akademiet, hvor intet andet Baand hvil- ler paa de unge Mennecker, end Forventningen af Examens- karakteren. Og allermindst troer jeg man kan være enig med dem, hvorom Du S. 15 bemærker, at de ansee dette fortsatte philologiske (historiske og mathematiske?) Studium

for „saa smaaligt“ og for en „ifølge disse Videnskabers Natur kraftløs Føde“ for de unge Studerende, hvilket synes at grunde sig paa eensidig realistiske Principer, og som jeg ikke veed, hvorledes man kan sige om en Cicero, Tacitus, Seneca, en Homer, Pindar, Æschylos, Sophokles, Euripides, Thucydid, Demosthenes, Plato, eller i Hebraisken om Psalmerne, Ordsprogene eller Propheterne o. d. som sædvanlig ere Gjenstande for Examen philologicum, naar Alt kun læses med høiere Hensyn end blot til Sproget, ja hvis Indhold selv, naar der ikke mangler de fornødne Forkundskaber i Sproget til at følge den i Forelæsningerne givne Veiledning og Dplysning, maa virke til en for Videnskabernes Dykkelse gavnlig humanistisk Dannelse. Snarere vil jeg troe, at det, der ofte gjør de unge Mennesker lunkne for dette Studium, er, at de i Forelæsningerne kun finde et Slags fortsat Skoleunderviisning, som ikke interesserer dem saaledes, som en ny Gjenstand vilde, hvori de maatte føle, at de behøvede Veiledning til eget Studium, hvilket jeg mener vilde i Philologien bedre befordres, naar Forelæsningerne ikke foredroge Gjenstanden i Sammenhæng eller gave nogen fuldstændig Exposition af samme, som kunde læres til Examen som et Skolepensum, men hellere vare blot ansporende (anregend) ved blot at behandle enkelte vanskelige Punkter og til et Mønster fortolke enkelte Afsnit eller Steder, forresten kun give literære Anviisninger til eget Studium, en Fremgangsmaade, hvorved jeg mener at Gymnasierne, hvis de sættes i Stedet for Forelæsningerne til ex. philologicum (thi begge Dele burde ikke finde Sted), kunde gjøre en passende Dvergang fra Skolen til Akademiet; thi efter min Mening ophører Klassikernes Studium nu ved Skolegangens Ende netop der, hvor det, efterat Sprogvanskelighederne ere saavidt over

vundne, at der kan læses med nogen Lethed, først ret skulde begynde at virke til Landens intellectueller, æsthetiske og selv ethiske Dannelse, hvis Vigtighed den herlige Friederich Jacobs antyder i sin skønne Tale ved de tydske Skolemænds Møde 1840*) men hvilket ikke saaledes lader sig opnaae ved nogle faa Maaneders, mere til blot philologiske Die-meede rettede, Forelæsninger ved Universitetet, som ved et heelt Aars Selvstudium i en Gymnasialklasse, naar dette blev behørigen ledet og ei bestod blot i enkelte til en Examen lærte Pensa; ligesom derved tillige kunde opnaaes den Fordeel, som Forberedelsen til 2den Examen ved Universitetet mangler, at Gymnasisterne ved skriftlige Dvelfer kunde vænnes til egen Productivitet; saa at der vel ikke-bliver, som Du S. 16 mener, nogen Modsigelse i den Mening, at den Underviisning, der fandtes upassende i det første Universitetsaar, skulde kunne udrette Mere i Skolens sidste.

At der, som Du mener, skulde være noget, end sigt et „alt for stort Spring fra den sædvanlige Underviisningsmaade i Skolerne til den sædvanlige Underviisningsmaade for de unge Akademister (til examen philologicum) ved Universitetet“, fordi denne sidste er blot akroamatisk, kan jeg ligesaa lidt indsee, som at et saadant Spring skulde være Aarsag til, at Underviisningen endog skulde „med $\frac{3}{4}$ af de unge Studerende mislykkes“. Thi hvad det Første angaaer, da hører man deels Ingen beklage sig over, at det sammenhængende Foredrag er dem for vanskeligt at følge, og deels ere de jo i Skolen selv ikke ganske uvante dertil, hvor man ofte sporer større Opmærksomhed derved, end ved det dialo-

*) S. Verhandlungen der dritten Versammlung deutscher Philologen und Schulmänner. Udg. i Gotha 1741.

gikke eller examinerende; og hvis det Sidste virkelig er saa, da troer jeg for min Deel snarere, at Uarsagen til, at examen philologicum mislykkes for Mange, er den ovennævnte, at Sagen, som et blot fortsat Skolearbejde, hvormed de i saa mange Aar have været sysselsatte, ikke interesserer dem nok til, at den kunde overvinde Lysten til at nyde den Frihed for Skoletvungen, som de nu med Gøt erholde, og at de, betragtede Gjenstanden som et Skolepensum, de lettelig henimod Examen kunne lære, forsømme i Tide at anvende den behørig og ordentlige Flid derpaa. Desuden, naar man vil eftersee Examenslisterne, vil man udentvivel finde, at det, der for de Fleste er Skyld i det uheldige Udfald af denne Examen, er Mathematiken, et Fag hvori man dog for-gjæves søger at fremtvinge Kundskaben ved strenge Fordrin-ger, saalænge man ikke kan vække almindelig Interesse der-for eller vise nogen Nytte deraf for de sædvanligste akademi-ske Studier eller Embedsstillinger i Staten, de militaire al-lene undtagne, men hvortil Dannelsen jo ikke søges ved Uni-versitetet, samt de saa Polytechnikeres, som det alligevel ikke vilde fattes paa Leilighed til her at skaffe sig de mathema-tiske Forkundskaber, der til deres Fag maatte udkræves. At Uformuenhed til at følge et sammenhængende Foredrag ikke kan være Uarsagen, sees jo og deraf, at de philo-sophiske Studier, som blot et halvt Aar senere, tildeels endog lige-saa tidlig, paabegyndes, af denne Uarsag ikke mislykkes, eller mislykkedes dengang, da de (før 1788) vare de første, hvormed de unge akademiske Borgere sysselsattes eller en Tidlang efter, da det endnu var tilladt at begynde dermed, endstjønt der til det sammenhængende Foredrag dog endnu kom Gjenstandenes Nyhed og større Vanskelighed. Ikke at tale om, at Sagen endog maa blive tydeligere, naar den foredrages af Læreren i sammenhængende Orden, end naar

den ved en samtalende Form spredes imellem Flere og der ved let kan skeie ud fra Plan og Ideegang, især naar der gjøres Indvendinger eller maatte forlanges Forklaringer; hvortil endnu kommer den store Vanskelighed, som en saadan Læremaade vilde have ved en saa stor Mængde af Tilhørere, som disse Universitetsforelæsninger rimeligviis maae have, endffjønt jeg ikke vil nægte, at et enkelt Tilhørerne imellemstunder opgivet Spørgsmaal kan til Bækkelse af Eftertanken have sin Nytte, samt at den erotematiskke Methode har sit rette Sted paa Examinatorierne, der jo ogsaa, saavidt vides, jevnlig ere forbundne med Forelæsningerne. Hvad der forresten skulde gjøre den nødvendig, maatte altsaa kun være, at den skulde tjene til at vedligeholde Opmærksomheden, hvilket man dog vel ikke tør forudsætte fornødent hos Mennesker paa 17 Aar og derover, og ved Forelæsninger, som de frivilligen, allene for at drage Nytte deraf, besøge; medmindre en Grund dertil skulde ligge i den ikke i alle Henseender heldige Foranstaltning, at disse unge Studerende nu maae i fem Timer efter hinanden være blotte Tilhørere af saadanne Forelæsninger, hvilket jeg tilstaaer nok maa, selv om der imellem samme gives nogle Minuters Mellemrum, kunne trætte Opmærksomheden og sløve Eftertanken, især hvis Docenternes Foredrag ikke er deslivligere og Gjenstanden meget interessant*); saa at jeg ikke indseer, hvorledes den Forandring enten i Methode eller i Autorernes Valg, som Du foreslaaer, kunde hjælpe Noget paa Sagen. Skrifter som „Xenophons memorab. Socr.“ læses nu uden Vanskelighed i Skolerne, og overhovedet vil der vel neppe være Noget at

*) Det er ogsaa Hovedgrunden, hvorfor jeg ingentunde kan bebemne mig til at optage den Skif, som nu er indført i de

udsætte paa Balget af de Autores, hvorover der læses til 2den Examen.

Dog Harfagen være nu hvilken den vil, saa synes dog saa Meget vist, at den Nytte, der af denne Forberedelse til examen philologicum kan høstes for den unge Studerende, er i Almindelighed saa ringe og medfører et saadant Tids- tab og Mangel paa Selvstudium i det første akademiske Halvaar, at der, selv om den ikke erstattedes ved nogen Gym- nassialindretning, vil være al Grund til denne Foranstaltnings Afskaffelse jo før jo hellere. Heri ere vi altsaa enige, og jeg vil derfor til de vægtige Grunde, Du anfører derfor, endnu kun tilføie følgende. Efter min Mening følger det

Kjøbenhavnske Skoler og meget anbefalet, at ansætte den hele Dagsundervisning til 6 Formiddagstimer i Kad. Thi lad end- og Erfaringen bevise, at Disciplene gjerne ville det, for at have Eftermiddagen fri, og at de altid med Flid brugte denne til Selvstudium og Forberedelse for næste Dag, saa kan dog ingen Erfaring bevise, hvad der er Hovedsagen, at denne Landsan- spændelse gennem 6, eller om man endog forstod at indskrænke hele Undervisningstiden til 5, Timer efter hinanden, og Flid og Opmærksomhed derved lod sig vedligeholde, ikke vilde være til Skade for de unge Mennesker, (Jvf. Loriners bekjendte Skrift, som dog ikke engang forudsætter saa mange Timer paa eengang). Et Par Timers Frihed i Middagsstunden anser jeg for meget gavnlig til at bevare Landsstrifkheben, ligesom det og stemmer med Gymnastikimøns Diemæed; at den veler Læsetiden, og Slut- ter Formiddagstimerne. Iøvrigt negter jeg ikke, at i Hovedsta- den kunne vel Veienes Længde, især i Vinterastener, (hvis Di- disciplene da kun ikke skulle komme igjen for Gymnastikens Skyld), og den silbigere Spisetid m. m. give Grunde til den Foranstalt- ning, som derimod ikke finde Sted i Smaastæder, mindst i Roes- kilde, hvor den huuslige Levemaade endog ofte vilde blive forstyr- ret derved. Jvf. iøvrigt Prof. Nielsens Program for 1841.

af begge Instituters Natur og Bestemmelse, at der bør være trukket en bestemt Grændselinie imellem Skolens og Akademiets Virksomhed, imellem de forberedende Videnskaber, for hvis Studium Niemedet er den almindelige Dannelse til Humanitet og Tilværelsebringelsen af de Forskudsninger, som maae forudsættes for alle akademiske Studier, og de akademiske Videnskaber, som, byggende paa denne almindelige Basis, skulle dygtiggjøre Studenten til de enkelte videnskabelige Kald i Særdeleshed. Men en saadan bestemt Grændse er der ikke, naar Universitetet endnu et halvt Aarstid skal søge Noget til den forberedende Skoleunderviisning. Er denne tilstrækkelig, da lade man det blive derved og affkaffe ex. philologicum som unødvendig*) uden videre Compensation; er den det ikke, da bør Fortsættelsen falde indenfor Grændselinien paa Skolens Side, og altsaa her en høiere Klasse, end Skolens nuværende øverste, oprettes, om hvis Indretning vi nedenfor nærmere skulle tale. Universitetet bør ikke bebyrdes med at give dette Supplement, som her og mindre vil lykkes. Thi vil man maafee indvende mig, at de Discipliner, som læses til den Examen philosophiske Deel, jo ogsaa ere almindelig forberedende, og i Særdeleshed Philosophien maa forudsættes som Grundvold for ethvert videnskabeligt Studium, da tilstaacr jeg vel dette, hvorfor jeg og mener, at der f. Ex. med Løsgiften kunde gjøres en Begyndelse i Gymnasialklassen, ifald en saadan blev oprettet, istedetfor videre Fortsættelse af Ma-

*) At de nuværende Professorer burde for deres Embedstid have en Godtgjørelse for de Indtægter, de derved tabe, er ikke mere end billigt, endskjønt rigtignok de Studerende efter Universitetsfundatsen ikke ere bundne til deres Forelæsninger, men derpaa maafee dog ved deres Løns Bestemmelse er taget Hensyn.

thematiken, som dog kun for den formelle Nottes Skyld er passende til almindelig Skolevidenskab, efterdi Mathematik dog kun til de færreste Fag er nødvendig Forberedelse. Men denne samt Physik og anvendt Mathematik eller Astronomie ere vel kun anordnede fordi det ikke syntes passende, at nogen Videnskabsmand var ganske uvidende i disse Fag; og den Kundskab i den rene Mathematik, som udfordres for at Forelæsninger over disse Fag kunne forstaaes, faaes jo nu i Skolerne. Før Skolereformen 1806 fik man slet ingen Forkundskab i Mathematik, men denne lærtes først tiligemed Physik og Astronomie til ex. philosophicum, og Kratzenstein og Bugge kunde dog gjøre os disse Videnskaber, hvoraf Universitetsforordningen og kun forlanger det Almeennyttigste, meget tydelige. Dg hvad Philosophien angaaer, da er den vel af den Natur, at dens Studium ikke kan henvises til den nuværende Skolealder; men udstræktes denne et Aar længere ved Drettelsen af en Gymnasialklasse, da vilde en Begyndelse dermed i samme have en saa meget mere passende Plads, som Gymnasisterne ikke allene allerede i Skolen ved Læsning af de gamle Philosopher, ved Religionsunderviisningen o. a. m. have faaet adskillig Dvelse i philosophisk Tænkning og Kundskab om Philosophiens Principer, men endog deres Alder jo vilde være den samme, som nu de Studenters er, der ved Universitetet gjøre Begyndelse dermed, og derved altsaa den Hindring bortfalde for Fuldendelsen af examen philosophicum i det første Halvaar, som maaskee vilde findes deri, at Philosophien kræver længere Tid, saasom den da endog vilde faae halvandet Aar, eet paa Gymnasiet og et halvt ved Universitetet. Dgsaa vilde der da være en rimelig Grund for, at Philosophie skal være Gjenstand for Skoleembedsexamen, hvori det nu ikke let indsees hvorfor der ved denne mere skal

examineres end ved de andre Embedsexamina. Og hvad endelig den af Rector Møller i hans sidste ved endeel gode Bemærkninger interessante Program yttrede Formening angaaer, at vi vilde have Mangel paa Skolemænd, som besadde Indsigt og Duelighed nok til at holde saadanne akademiske Forelæsninger, som en Gymnasialklasse vilde udføre, da synes hverken disse at være eller skulle være saa overordentlig lærde, at de sjelden kunde præstere; eller de Fordringer, som Skoleembedsexamen gjør, at give Anledning til nogen Frygt for, at de Skolemænd, som have underkastet sig samme, skulde i den Henseende staae tilbage for de tydske Gymnasiallærere, endskjøndt disse ikke hindres i deres Hovedstudium ved de mange heterogene Videnskaber, hvori vor Skoleembedsexamen fordrer Kundskab; eller endelig vor Skolehistorie at være saa fattig, at den ikke kunde frembyde Exempler nok paa Mænd, hvis Kundskaber ikke vare begrænsede af det Maal, der er foreskrevet vore Skoler, og vel ogsaa godt kunde have udfyldt en akademisk Lærers Plads, hvortil virkelig og Adskillige ere bleven kaldte. Ere der først Pladser, som kunde have noget Tillokkende, da vil det ikke mangle paa Subjecter, som ville duelliggjøre sig til dem; og har man allerede nu kunnet finde Mænd til at besætte Rectorposterne med i Sorøe, og dertil endog havt flere at vælge imellem, hvorfor skulde dette da blive saa umuligt i Henseende til Lærerpladserne ved Gymnasierne? I alt Fald oprette man for det Første ikke flere Gymnasier, end man seer sig i Stand til at besætte med et dueligt Lærerpersonele. En anden Sag var det, om det her gjaldt om det philologiske Studiums Fuldbendelse, thi da vilde det vel ikke kunne ventes, at Skolemanden, som er bebyrdet med en 4 Timers Underviisning om Dagen, ofte i flere Fag, og desuden ugentlig gjerne har endeel Kristelige Arbejder at cor-

rigere og andre Forretninger at besørge, hvad især er Tilfældet med Rectorerne, skulde i Almindelighed kunne præstere, hvad Universitetslæreren kan, som kan leve for sit enkelte Fag og dets Studium allene og sjelden er forpligtet til Mere end een eller to Timers Forelæsninger om Dagen.

Blev nu *ex. artium* henlagt til Skolerne, hvorom vi nedensfor nærmere skulle tale, og den philologiske Deel af Den Examen ophævet, da blev den nuværende examen *philosophicum* den eneste Forberedelsesprøve ved Universitetet, som endydermere kunde fuldendes i det første akademiske Halvaar, naar en Deel af Philosophien blev henlagt til Gymnasierne, istedetfor den Fortsættelse af Mathematiken, som de Fleste dog nu til *ex. philologicum*, kun fordi det er befalet, befatte sig med, men forresten ingen Interesse have for eller til deres paafølgende Studier eller tilkommende Kald have nogen Anvendelse af, og derfor som oftest siden lægge paa Hyliden. Langt nyttigere og hensigtsmæssigere vilde det derimod være, om de unge Studerende her tillige fik en direct Forberedelse hver til sit paafølgende Studium, og saaledes Mathematikerne ogsaa til sit, og der til den Ende af en Professor i hvert Facultet strax i en 2 à 3 Timer ugentlig gaves de unge Akademister, som vilde applicere sig til hans Fag, en Anviisning til et behørig ordnet Studium af samme tilligemed en Oversigt over det Vigtigste og for ham Nødvendigste af dets Litteratur, en Foranstaltning der og vilde gjøre en Hindring i Manuductionsvæsenet, hvorover der nu saa ofte doleres, ja endog tillægges Skolerne Skylden derfor*). Saaledes maatte da tilligemed den til alt Studium forberedende Underviisning i Philosophien og i „det Almeen-

*) Prof. Clausens „Fortsat Undersøgelse om Universitetets Tilstand og Virksomhed“.

nyttigste af Physik og Astronomie", som Universitetsfundatsen fordrer, til denne første akademiske Examen eller den saakaldede examen philosophicum gives specielle isagogiske Forelæsninger i Theologie, Lovkyndighed, Lægevidenskab, Philologie, Mathematik og Naturhistorie, imellem hvilke Valget maatte staae Enhver aaben. Herved havde han, ligesom ved de tydske Universiteter, den Fordeel, strax at blive noget bekjendt med sit Hovedfag, for hvilket han nu efter et heelt Aars Forløb endnu er ganske fremmed, og da, selv om oekonomiske Omstændigheder skulde, hvad ofte skeer, nøde ham til for en Tid at forlade Hovedstaden, dog være i Stand til paa egen Haand nogenlunde at fortsætte det Studium, om hvis Fordringer og Hjælpemidler han saaledes har faaet Begreb, især naar han endnu det andet Halvaar kan have benyttet Forelæsningerne derover.

Disse Forberedelsesstudier ville godt kunne absolveres i et halvt Aar, naar der, hvad, saavidt jeg veed, ogsaa nu skeer, tillægdes Forelæsningerne over den theoretiske Philosophie 6 Timer ugentlig (3: 1 daglig), over den praktiske Philosophie, Physiken, Astronomien og det specielle Fag hver 3 (3: 1 hver anden Dag), hvilket vilde udgjøre 18 om Ugen eller 3 daglig (f. Ex. fra 10 til 1), et Antal som just vilde være det passende, da Enhver godt kunde holde ud at høre disse 3 Collegier efter hinanden, samt Glæden just vilde befordre derved, at den foreskrevne Collegietid ikke var saa stor, og fornøden Tid levedes Enhver til at studere paa egen Haand eller, om han vilde, for sin egen Fornøielse desforuden endnu høre en eller anden Forelæsning, f. Ex. over Æsthetik, Philologie, Naturvidenskaberne o. d. en Sag, som jeg synes man hellere burde opmuntre til end forhindre; thi jo friere alt Studium kan være, jo bedre lykkes det. Saaledes indrettet anseer jeg denne Examen for meget nyttig,

ja endog nødvendig, fordi den da ikke allene leder til en hensigtsmæssig Forbindelse af de forberedende og almindelig dannende akademiske Studier efter Griffenfeldts Plan med de specielle Kaldsstudier, for hvis Skyld især Universitetet besøges, uden nogen alt for lang Udsættelse af disse sidste, men endog giver fraværende Forældre en Garanti for, hvad der er saa vigtigt, at den første Tid efter at deres Sønner ere blevne sig selv overladte og meest kunde fristes til Forsømmelighed, bliver behørig og vel anvendt, en Fordeel som paa de tydske Universiteter savnes, ligesom omvendt hos os den unge Studerende, efter et heelt Aars Ophold ved Universitetet, endnu ikke kjender det Mindste til den Videnskab, han har bestemt sig for, ofte ikke engang veed, hvad han vil studere, — ja maaskee mangen Een endog aldrig kommer dertil.

Dog jeg vender tilbage til dit Program og dets anden Hovedgjensstand „om Udvidelsen af Underviisningen i de lærde Skoler ved en Gymnasialklasse“, i hvilken Henseende jeg, som ovenfor er bemærket, maa afvige betydeligt fra din Mening og derfor først vil søge at affræste de Grunde, hvorpaa Du har bygget samme. Naar Du altsaa S. 9 kalder det „intet mindre end en Reform“ af vore Skoler, endog „i det Væsentlige den Samme, som hiin i Aaret 1797 ved Metropolitanskolen iverksatte“, som senere Erfaring har lært at man siden for en stor Deel igjen maatte opgive, at den philologiske, historiske og mathematiske Underviisning, som nu gives til Dden Exomens første Deel ved Universitetet, blev udstrakt et Aar længere i Skolerne, og til den Ende tillagt disse en høiere Klasse, end den nuværende øverste: da mener jeg, at dette kan skee uden nogen som helst Reform af den øvrige Skole, mindst en saadan, som den, der foretoges 1797 i Kjøbenhavns- og 1802 i Ddense Skole,

da det tværtimod kun er et Tillæg til Skolens sidste Un-
derviisning i nogle Fag, men hvorpaa der i hiin Reform
aldeles ikke var tænkt, saasom Studiet til examen philologi-
cum, i hvis Sted dette Tillæg nu foreslaaes at skulle træde,
jo dengang forblev usorandret. I denne Udvidelse af Sko-
leunderviisningen finder paa en Maade allerede nu under-
tiden Sted med enkelte fortrinligere Hoveder, som, efterat
have fuldendt deres Skolekursus inden de have naaet den
til Dimissionen befalede Alder, eller af andre Grunde, fore-
trække at forblive endnu et Aar længere i Skolen, i hvilket
Aar det da vilde være dem en alt for let og kjedelig Sag,
eller en unyttig Tidspilde, at skulle i alle Timer hæn-
ge paa Skolen og med de Nyopflattede gjentage hvad
de allerede tilstrækkelig vide. Saadanne Disciple, som da
rigtig nok ikke ere mange, lader jeg derfor gjerne (og det
Samme tænker jeg man ogsaa gjør flereseds) beholde alle
de Timer, i hvilke der ikke læses noget for dem Nyt eller
foretages Stiiløvelser, frie til eget Arbejde, hvortil jeg da
giver dem den Veiledning, som synes passende, en Ting der
endog oftere har lønnet sig med Indkaldelse eller idetmind-
ste et særdeles godt laudab. til examen artium. Og naar
Du nu endelig til Beviis for Skadeligheden af den nu fore-
slaaede Gymnasialforfatning beraaber Dig paa vor afdøde
gamle Collega D. Worms Dom (s. dit Progr. S. 12—13),
da maa jeg bemærke, at Worm maaskee nok havde Ret,
naar han i Almindelighed fraraabede det Polyhistorie, som
den Tid foresloges til Optagelse i de lærde Skoler, og som
fordetmeste og blev indført i de tre, som til en Prøve bleve
omformede; men at denne Indvending dog her ingen An-
vendelse lider, ja ikke engang er fri for en indvortes Mod-
sigelse, da for det Første de tilføiede Lærefag, som man
siden fandt fornødent igjen at lade bortfalde, netop vare

saadanne, som Worm efter hans egne Ord Intet kunde have imod, idet han siger, at „hvor Indbildningskraft, Hukommelse, og overalt de sandfelige Sjælekræfter kunne virke, der gaaer det godt hos Disciple, som ellers due noget“ thi netop saadanne Videnskaber ere jo de dengang indførte Lærefag, Naturhistorie og Anthropologie (ikke dens psykologiske Deel), saa at det Eneste, hvormed det af hiin Grund ikke skulde kunne gaae godt, maatte være Philosophiens Historie, men som dog, da den blot skulde læses efter Gedikes chrestomathiske historia philosophiæ antiqvæ, var en mere philologisk Disciplin, der i Henseende til Indholdet ikke kunde være vanskeligere end Ciceros eller Grækernes philosophiske Skrifter, som Worm dog vel neppe vilde have udelukte, ligesaa lidt som de gamle Sprogs Studium og deres Grammatik samt Religionslæren, der jo ikke ere blot „Indbildningskrafts- og Hukommelsesfag“, men for en stor Deel udfordre de høiere Sjælekræfters Anvendelse eller Abstraction og Tænkning. Worm maa altsaa, naar han ikke var en complet Realist, vel kun have tænkt paa at forebygge den for store Mængde af ny tilføjede Gjenstande, uden at agte paa, at hans ovenanførte Argument, isald det ellers ikke har staaet i en anden Forbindelse, snarere maatte tale for Indførelsen af hine Realstudier og Forkastelse af de humanistiske eller philosophiske, hvad han vist ikke kan have meent. Desuden ville for det Andet de Fag, som man nu troer at burde gjøre til Læregjenstande for en Gymnasialklasse, ikke, hvad Worm fraraadede, blive et Tillæg til de øvrige Klasseers Arbejde, men allene udgjøre en senere, efter Skoleunderviisningens Fuldbendelse kommende Fortsættelse af Philologie, Historie og Mathematik, hvormod han saa meget mindre kunde have Noget at indvende, som han deels, saavidt jeg veed, selv ofte gif videre i Klassikernes

Pædagogik, end der var foreskrevet, og deels ikke findes at have havt Noget at erindre imod examen philologicum, i hvis Sted den nu foreslaaede Gymnasialklasse skulde træde, eller mod dennes Oprettelse, hvorpaa den Tid aldeles ikke tænkes, da meget mere de reformerede Skolers gamle Klasseantal 6 blev indskrænket til 4. Eller skulde der indvendes, at denne videre gaaende philologiske Underviisning var over Skolealderens eller den nuværende øverste Klasses Kræfter, da bydes samme jo heller ikke denne Alder eller Klasse, men finder først Sted i det næstfølgende Aar, efterat Skolegangen er fuldendt og til den samme Tid, da den nu foretages ved Universitetet, hvor man jo endog, som vi have seet, finder den at være for let. Mig synes altsaa, at den foreslagne Gymnasialindretning er saa langt fra at være „i det Væsentlige den samme som“ enten hiin Reform af Metropolitan-skolen eller den som Worm har tænkt sig, at den meget mere er ganske væsentlig forskjellig fra begge, og derfor altsaa ikke kan hentes nogen Grund derimod.

Dg da nu heller ingen anden Erfaring taler imod en saadan Gymnasialindretning, som den her paatænkte, saasom der ingen saadan nogensinde har eksisteret hos os (thi at der fra det forhenværende Odense Gymnasium intet Mobbepædagogik kan hentes, skulle vi nedenfor see), saa bliver det næste Spørgsmaal, hvad positive Grunde der da kunne gives, som endydermere gjøre den nødvendig eller ønskelig ved vore lærde Skoler? Dg her maa jeg da fornemmelig nævne den Nytte deraf, at en Gymnasialklasse nødvendig maa føre til den større Modenhed, som man nu saa ofte hører klage over at der savnes hos vore til Universitetet-kommande Studerende og som derimod oftere skal findes hos de Yngste, baade i Henseende til skriftlige Udarbejdelser og i

Evnen til at forstaae og fortolke ulæste græske og latinske
 Autores, thi i Massen af positive Kundskaber, saasom i
 Historie, Geographie, Mathematik, Religionslære og selv
 nyere Sprog (naturligviis med Undtagelse af det tydske,
 som for hine er Modersmaal, altsaa for dem ikke er an-
 derledes Skolegjensstand end for os det danske), vil man
 nok neppe kunne andet, end tillægge vore til Universitetet
 Dmitterede Fortrinet. Man see Prof Clausens Klage her-
 over i hans „Fortsatte Undersøgelse om Universitetets Til-
 stand og Virksomhed“ S. 69 fgg. og hvad jeg derpaa har
 svaret i det 14de Stykke af mine „Tanker og Erfaringer
 det lærde Underviisningsvæsen angaaende“ 4de Hefte (Pro-
 gram for 1839), hvortil jeg blot nu vil føie dette, at Aar-
 sagerne, hvorfor der hos vore Skoledisciple, som afgaae
 til Universitetet, ofte savnes den større Grad af Aandsdannelse
 eller Modenhed, som ikke sjelden findes hos de Tydske, ere gan-
 ske naturligen disse tvende, deels, at Tydskerne sædvanligen
 først i en ældre Alder komme til Akademiet, sjelden yngre
 end 19 til 20 Aar, i hvilken Alder det altsaa er indlysende
 at Aandsmodenheden, som dog i Regelen staaer i Forhold til
 Alderen, maa være større, end hos vore Daglelinge paa 17 til
 18 Aar; og deels, at deres Skolelæsning ikke er saaledes,
 som vores, rettet paa en Examen, som fordrer en vis ikke saa li-
 den Kundskabsmængde eller visse Pensa nøiagtigt læste og lær-
 te, men at hine idelig gaae frem, ubekymrede om den til Exa-
 men nødvendige Repetition- og Indprentning af hver en-
 kelt Ting, som nu medtager vore Disciples Tid, hvilket jo
 maa medføre en større Forraad af Læsning og Færdighed i
at forstaae det Læste, (omtrent ligesom i de levende Sprog
 100 Sider læste cursorisk, har en langt større Ordforraad
 og Kundskab i Sproget, mere Færdighed i at læse og for-
 staae det, og bedre Idée om dets Aand, til Følge, end 10

eller 20 med nok saa grundig grammatikalst Analyse af hvert Ord og Indprentning af alle hidhørende Regler, gennemgaaede. (jof. nysnævnte Program S. 99 fgg.), da man dog vel neppe skulde troe at hos os enten Sliden var ringere, Underviisningen mindre god eller Ungdommen mindre begavet; ikke at tale om, at Landsmødenheden til at benytte akademiske Forelæsninger ikke altid mangler forbi Evnen til at udbrede sig over en Gjenstand, især den første bedste der opgives, endnu ikke er der i synderlig Grad, hvad i den yngre Alder er ligesaa sædvanligt som naturligt; der altsaa ikke med fuldkommen Grund kan stttes fra denne Mangel til hiin; samt at det netop er de positive Kundskabers Indsamling, der skal forsyne med Stof til skriftlige Udarbejdelser, dersom deri skal findes nogen Kjerne og Mere end en alt for løselig Raisonneren, som den yngre Alder udpiner sig. Dog dette være nu som det vil, saa Meget vil dog vel altid være klart, at et Aar mere tilbragt med mere tildeels cursorisk Læsning, med friere og høiere Studium end Skolens sædvanlige, samt med egne praktiske Øvelser baade i at tale og skrive, maa kunne bringe Universitetet mere modne Studerende, end enten vor Skoleunderviisning er i Stand til, i hvilken Timeantallet, naar det ikke skal forsøges for meget, ikke kan levne Tid til stort Mere, end det, der er fastsat som minimum, saafremt det skal læses saa nøiagtigt som Ansvarligheden til den akademiske examen artium gjør fornødent, eller selv en 4 á 5 Maanedes Forberedelse paa visse Pensia til examen philologicum og uden Skrivesøvelser, vil kunne have til Følge. Thi her vil Spørgsmaal ikke være, paa hvis Side Fordelen eller Lettelsen vil blive, paa Akademiet eller paa Skolens, hvis Interesse man ikke bør adskille, men kun, hvad der kan være til meest Gavn for den studerende Ungdom og hensigtsmæssigst

kan virke til dens videnskabelige Fremgang. Og da synes det, at ifald det virkelig er saa, at Samme ikke i det første Stadium eller ved den nuværende Skoleunderviisning kan have i Almindelighed opnaaet den Mandsmodenhed, som udfordres for at kunne behørig benytte den akademiske Underviisning*), den hertil fornødne Veiledning da bør gives i Skolen; kun at den ikke bliver af samme Natur, som den tidligere Skoleunderviisning, indskrænket til visse Pensa, som maae vides til en Examen, men mere sigtende til at befordre eget Studium af de Skolevidenskaber, hvori større Fremskridt maatte synes fornødne, nemlig de philologiske, og Landsevernernes Uddannelse ved egne skriftlige Udarbejdelser deels af givne deels af selvvalgte Emner; saa at det blev Skolens Sag at bibringe de fornødne positive Kundskaber, Gymnasiets at bevirke den fortsatte Landsdannelse og Modenhed, hvortil ved disse Grundvolden var lagt, og ved Gymnasialklassen saaledes vilde gøres en hensigtsmæssig Overgang fra Skolen ikke blot til de akademiske Studier, men endog det akademiske Liv. Til den Ende maatte Gymnasistens baade Stilling og Studium være friere end Disciplens, Examinationen være mere veiledende end controllerende, helst kun anstilles maanedlig, eller ved Slutningen af et større Afsnit, og hele Omgangsmaaden med de unge Mennesker svare til deres Alder eller, skøndt de vare sig selv mindre overladte, end ved Universitetet, dog nærme sig mere den, som de akademiske Lærere vilde vise dem som Studenter. Thi jo strengere Skoletvangen og Disciplinen har været, desto mere vil den akademiske Frihed

*) Thi til at tvivle herom gives der altid nogen Grund, saalænge vore Studerende ikke i Almindelighed, naar de have absolveret deres akademiske Studium, kunne med Grund siges at staae tilbage for de Tyske.

faae Fare for at misbruges; hvorimod den, der i sine sidste Skoleaar har været baade vant til et friere Selostudium og i Livet successtvt nydt en for hans Alder mere passende Frihed, som han under en human Etyrelse, hvilken ei saaledes kan finde Sted ved Universitetet, har lært at bruge med Maade, ikke vil komme til at gjøre noget Spring, hverken i Studier eller Levemaade, eller ved en alt for brat Dvergang fra Skolens Tvång og Ledebaand til Studentens baade indvortes og udvortes Frihed saa let blive i Livet, som Fuglen der slipper ud af Buret, eller i Studierne ved ethvert Skridt vil behøve en Veileder og Opsynsmand. Selv i en saaledes behandlet og veiledet Gymnasialklasse er det ogsaa at haabe, at Vresfølelse og Lyst til Videnskab vil stifte en Tone, som bedre end al Tvang vil vedligeholde Flid og Eædelighed, og tillige have god Indflydelse paa den øvrige Skole, i det de Yngre ville bestræbe sig for saasnart muligt at naae Gymnasistens hæderligere og friere Stilling, og de, som for Alderens Skyld blive tilbage, her ikke ville fristes til at tage sig Sagen saa let, som, naar de ikke have stort Andet at gjøre, end i Skolen gjentage det eengang-Lærte. Saaledes troer jeg, kjære Ven, at Aarsagen til vor forskjellige Mening om Nyttens af en Gymnasialklasse er den forskjellige Bestaffenhed, vi tænke os at den bør have, i det Du tænker Dig den ganske som de øvrige Skoleklasser, jeg derimod som en høiere og fra disse temmelig forskjellig Læreanstalt; endstjønt jeg rigtig nok ikke vil nægte, at Udørelsen af Ideen kan under Lærere, som ei ere kundskabs- og aandrige nok til at afvige fra de hidtil brugelige Former, eller som have levet sig saaledes ind i disse, at de intet andet Maal kjende end examen artium og intet andet Mid- del end Disciplin og Tvang, kan have sine store Vanskeligheder, og sagtens vel ikke vil lykkes lige godt med alle unge

Mennesker. Men det gjør den jo heller ikke under vore nuværende Indretninger, som man jo ofte tillægger megen Skyld i den Henseende.

2 Seg vil ikke udbrede mig over andre Fordele, som en saadan Gymnasialindretning kunde have, især udenfor Hovedstaden, fordi de af sig selv falde i Mine, saasom at de unge Mennesker vilde i Henseende til deres Flid og Opmærksomhed staae under nogen mere Opmærksomhed, i hvor liberal jeg end ønsker den maatte være, end det ved Universitetet er muligt; eller at det, hvad der nuomstunder nok kan behøves, i oekonomisk Henseende vilde for Mange være fordeeltigere, baade fordi Opholdet i den By, hvor Skolen er, og Forældrene ofte selv hør, er mindre kostbart end i Hovedstaden, og fordi der ved Universitetet kan spares Halvparten af det første Aar, som nu heelt medgaaer til Forberedelsesstudierne, efter hvis Tilendebringelse mangen Een savner Midlerne til for det Første at gaae videre; o. a. desl. hvorpaa en Rector i Provindserne snarere bringes til at tænke, end i Hovedstaden, i hvis Disciples ydre Forfatning det ikke gjør stor Forskjel, om de ere Gymnasister eller akademiske Borgere.

Seg gaaer derfor nu til de øvrige Vanskeligheder for Sagens Udførelse, som dit Program, og vist nok ikke uden Grund, angiver, men hvorimod jeg dog troer at der ogsaa kan svares Adskilligt, som kunde fortjene at komme i Betragtning. En saadan Vanskelighed menes at ligge i Indretningens Kostbarhed, hvilken Du kun i Forbigaaende berører, som en Modgrund mere, under den Forudsætning at Indretningen er skadelig eller unyttig; thi erkjendes den for at være til betydeligt Gavn, da burde jo Bekostningerne ingen Hindring gjøre, naar det var muligt at finde Udveie dertil. Og denne Mulighed haaber jeg strax at kunne vise,

uden den ofte foreslagne Nedlæggelse af andre Skoler eller noget Indgreb i de Stæders og Egnes Rettigheder eller Fordele, som nu eengang ere i lovlig Besiddelse deraf, men allene ved en passende Sparksomhed i Indretningen, som Du synes mig at tænke Dig større og bekosteligere end den til Niemedets Opnaaelse behøvede at være. Selv om man havde Raad dertil, vilde jeg meget fraraade at overskride den ovenanførte Grænse imellem Skole og Akademie eller at gjøre den første til Mere end en Forberedelse til det sidste. Og ligesaa lidt kan man ønske Skolerne saa store og talrige paa Disciple, som de fleste tydske Gymnasier ere, især i Berlin, hvilket vilde udfordre mangfoldige Klasseafdelinger eller og overfylde disse, kræve et talrigt Lærerpersonele, høilic vanskeliggjøre Bestyrelsen og i flere Henseender blive til mere Skade end Gavn, hvad og Tydskerne selv klage over, og der altsaa ikke kan være nogen Grund for os til uden Nødvendighed at efterligne. Og dette er saaledes en Hovedgrund for mig til at fraraade flere Skolers Nedlæggelse*), hvorved kun de tilbageblivende vilde blive belæste med saa mange flere Disciple, især naar en Gymnasialklasse kom til. Beholder man nu derimod vort nuværende Antal af lærde Skoler, da vilde vore Gymnasier

*) Man har undertiden som Grund for den Mening, at hos os flere Skoler burde nedlægges, anført, at naar man sammenlignede Danmark's Areal og Folkemængde med Preussens, burde vi ikke engang beholde 10 lærde Skoler. Men skal det Argument gjælde, da maatte det først være afgjort, at Forholdet af Skolernes Antal til Arealen var i Preussen det rigtige, som burde tages til Norm. Jeg mener snarere, at det, især naar man ser paa Overfyldningen af mange preussiske Gymnasier, med ligesaa god Grund kunde sattes, at der i Preussen vare for saa, som hos os for mange lærde Skoler.

hellerikke lettelig blive saa stærkt fyldte eller større end de burde være. Man betænke nemlig, at den foreslagne Gymnasialklasse hos os blot skulde træde i Stedet for det nuværende første akademiske Halvaar og Studierne til den saakaldte lille Philologicum, som den uden Tillæg af flere Discipliner skulde erstatte. Her behøvedes altsaa ikke mange flere Læreres Ansættelse eller andre Apparaters Anskaffelse, end dem, Skolerne allerede have eller dog bestandig faae. Af Lærere vilde kun behøves een Adjunct mere, som i de lavere Classer kunde overtage det Timeantal, som de Lærere, der skulde give Underviisning i Gymnasialklassen, maatte afgive eller som ved en derved foranlediget anden Fordeling maatte blive ubefatte. Disse Timer vilde, da Gymnasiallærerne forresten maatte beholde deres Timer i Skoleklasserne, formeentlig kun blive en 18 til 20 ugentlig; thi stort Mere end tre Timers Underviisning daglig burde i mine Tanker Gymnasisterne ikke have, naar man af dem vilde vente det egne Studium og de Udarbejdelser, som Diemedet krævede. Jeg regner nemlig til de Forelæsninger, som de skulde høre: over Latin og dertil henhørende Oldtidsvidenskaber (hvilke Forelæsninger det sidste Halvaar helst maatte holdes paa Latin) ugentlig 6 Timer; over Græsk med sammes Oldsager 4 eller 5, over Hebraisk 2, over Historie 2, høist 3, over Mathematik, (eller hvad jeg i sammes Sted af de ovenanførte Grunde hellere vilde foreslaae, Begyndelsesgrundene af Philosophien, især Logikken, hvori Kundskaben med Hensyn til de skriftlige Afhandlinger kunde komme Gymnasisterne til megen Nytte og desuden siden spare dem et halvt Aar ved Universitetet), til ugentlig 3 Timer. Dette vilde altsaa ikke udgjøre Mere end 18 til 19 Timer ugentlig, som hverken vilde blive for mange at bestride for 3 eller 4 Lærere foruden deres Sko-

letimer*), eller for faa til Gymnasisternes Underviisning, da dette Timetal et heelt Aar igjennem idetmindste ikke vilde blive ringere, end det, der nu i samme Tiemeed gives ved Universitetet, (saavidt jeg veed) 5 Timer dagligen i 4 til 5 Maaneder; og dette Aar desuden vilde blive faa meget mere frugtbringende for Gymnasisterne, som de tillige vilde blive sysselfatte med endeel baade eget Studium af selvvalgte Glasfikere og skriftligt Arbeide. Hvad Flid der paa Forelæsningsgjensstandene og det egne Studium efter anviste Hjelpemidler var anvendt, burde kun prøves ved Examinatorier i et Par Timer maanedlig, som i ethvert Fag kunde tages af Forelæsningsstunden; og de skriftlige Uda beidelser maatte, efterat være samtlig gjennemlæste hjemme af vedkommende Lærer (de danske maaskee af Læreren i Logiken) i en Time om Maanedes generelt bedømmes. De øvrige Skolediscipliner skulde, mener jeg, da examen artium deri burde være afholdt i Skolen, førend Overgangen til Gymnasiet, ligesom nu førend Optagelsen ved Universitetet, ligesaalidt doceres videre, som de nu fortsættes til examen philologicum, i hvis Sted Gymnasiet var traadt, men ansees, ligesom nu, for afsluttede med Skoleunderviisningens Ende. I Religionslære, Geographie, maaskee og, som nylig er viist, i Mathematik, vilde Fortsættelsen være uhensigtsmæssig og til Hinder for de øvrige Studier, og i de levende Sprog kunde den ligesaavel som nu ved Universitetet være Gymnasistens egen Lyst og private Flid overladt, især da han alligevel deri vilde faae mangen Dvølse ved at læse enten Morfalslecture eller de tydske og franske Bøger, man tiltraa-

*) Deres Forhold til Skolen blev ligesom Lectorernes i Sorø, kun deres Timer maaskee nogle flere, kjøndt bisse og kunde i Skolen formindskes noget, naar Adjuncten fik fulde 24 Timer.

dede ham at bruge som Hjælpemidler ved sine Studeringer og Udarbejdelser, hvoriblandt og ofte kunde være den Dage, at gjøre Udtog af større Stykker i saadanne Bøger. Kunde der tilveiebringes Underviisning i Engelsk, hvilket vel ikke vilde være saa vanskeligt, i detmindste ved en Tilmelærer, da vilde dette til megen Nytte kunne sættes istedetfor den Branche af Naturhistorie, som nu er befalet for dem, der ikke læse Hebraisk, og maaskee endog vilde være vanskeligere at tilveiebringe god Underviisning i end i Engelsk. Naturhistorie vilde fordre Apparater og en dygtig Lærer, som ikke altid vilde være saa lette eller for saa ringe Priis at erholde, og interesserer alligevel ikke alle dem, der ei ville være Theologer, bliver altsaa kun et Tvangsarbejde, som intet vilde nytte*). De Enkelte, som maatte have Lyst dertil, og disse findes ligesaa ofte blandt dem, der læse Hebraisk, som udenfor disse, ville nok vide at skaffe sig Udvei til at tilfredsstille denne Lyst, hvad jeg flere Gange med Glæde har erfaret. Engelsk derimod giver Udgang til en riig og herlig Litteratur, som det maa være ethvert dannedt Menneske interessant at kunne kjende og nyde, maaskee endog nok saa meget som den franske. — Men hvad nu Betskostningerne ved en Gymnasialklasses Drettelse angaaer, hvorom jeg her begyndte at tale, da vilde den tilføjede Gage for een Adjunct mere og den Lønshjælp, som ventelig vilde blive tilstaaet de Lærere, der skulde give den høiere og vanskeligere Gymnasialunderviisning, — hvorved da og be-

*) Ikke heller indsees det, hvorfor Kundskab i Naturhistorie, isald den var et almindelig nødvendigt Studium, ikke ogsaa skulde fordres af Theologerne. Om Skadeligheden af denne Disciplin's Optagelse i Gymnasierne see desuden „Niemeyers Gedankten über die jetzige Gymnasial-Verfassung in Preussen.“ Halle 1826 S. 37 fgg.

dre Udsigter vilde aabnes for de unge Mænd, som lægge sig efter Skolefaget*), — vel omtrent kunne beskrives med en 12 til 1600 Rbd. for ethvert Gymnasium, maaskee endog mindre; hvilket altsaa, hvis der ikke havde Evner til at give alle Skoler en saadan Gymnasialforfatning, hvad vel var det Dnskeligste, men den blot forsøges med 2 Skoler i Sjælland, 1 i Fyen (Odense) og 2 i Sylland (maaskee i Viborg og i Ribe, som tillige kunde blive tilgjængelig for det dansktalende Slesvig), i hvis Gymnasialklasse da de svrige Skolers Dmitterede kunde optages, i Alt kun vilde blive en Udgift af 6 til 8000 Rbd. aarlig, hvortil endog vilde erholdes et ikke ubetydeligt Bidrag i Betalingen for dem, der ikke fra Skolen af havde Beneficium af fri Underviisning. I Hovedstaden kunde maaskee oprettes et Fælledsgymnasium for Metropolitanskolens og de private Instituters Dimittierte, som da, efterdi de fleste her vilde være betalende, vel for det Meste heri vilde have de fornødne Resourcer til sin Bedligholdelse, hvorved da og din Indvending om den Forstyrrelse, som en Gymnasialklasse kunde forvolde i Skolens Ro og Orden, vilde, hvad Metropolitan skolen angaaer, være hævet**). Et privat Gymnasiums Oprettelse, burde ligesaa lidt være tilladt, som et privat Akademies. Men skulde nu selv til hine 6 eller 8000 Rbd.

-
- *) En anden Opmuntring, som Intet kunde koste, vilde det ogsaa være, om der, som allerede den afbøde Hertug af Augustenborgs Forslag i Minerva 1797 gav Skolemandene Anledning til at forvente, tillagdes Gymnasiallærerne nogen udbortes Hæder. Ved de preussiske Gymnasier have de, ligesom ved vore forhenværende, Titlen af Professorer; hos os have ikke engang Rectores nogen Embedsrang.
- ***) Maaskee vilde selv nogle af de Universitetsprofessorer, som bestrides for Forclæsningen til *examen philologicum*, findes villige

ikke have tilstrækkelig Udvei i Skolevæsenets egne Midler, da synes dog Intet billigere, end at Staten, til hvis Næste især den studerende Ungdom her dannes, kom sit Skolevæsen til Hjælp ved et til en saa vigtig Forbedring af samme nødvendigt, og dog forholdsmæssig ikke betydeligt, Tilskud; hvilket endydermere har Analogien af andre Stater for sig, hvor ofte hele store Anstalter oprettes allene paa Statens Bekostning; hvorimod vort lærde Skolevæsen neppe siden Christian den 4des Tid har af offentlig Eiendom faaet nogen Forøgelse af sine Fonds, men vel nok Formindskelse, saasom ved de ulykkelige Perpetuationer af Tiender, eller ved Pengevæsenets Forandring. Og hvor ringe vare dog i hine Tider Fordringerne til Skolerne imod nu? Thi skulde de nødvendige Bekostninger til saadanne Gymnasialindretninger paa ingen anden Maade kunne tilveiebringes, end ved Nedlæggelse af endnu flere Skoler, end de tre, som denne Skjæbne allerede har ramt (i det Høieste maaskee en Forening af Rolding Skole med Institutet i Fredericia), da vilde Tabet i den ene Henseende være større, end den Fordeel, der i den anden kunde opnaaes, og jeg vilde selv fraaade den Foranstaltning, jeg har foreslaaet, naar den skulde kjøbes med et for saa Mange sørgeligt Offer og fratages disse Stæder og Egne den bekvemme Leilighed til deres Sønners videnskabelige Dannelselse, som vore ældre Kongers Gavnildhed i en viis Hensigt eengang har skjenket dem; især da den gavnlige Concurrence imellem Skolerne derved vilde hæves og Tilstrømningen til de tilbageblivende Skoler endog vilde blive til Skade for disse selv. Saalænge det

til i dets Sted for et passende Honorar her at give Underviisning, hvilket da vel kunde bidrage til at gjøre Hovedstadens Gymnasium til et Mønster for de øvrige.

er nødvendigt til Controll med Disciplenes Flid og Opmærksomhed at foretage idelig Examination, og til deres egen Dvælse i Exposition og Foredrag at lade hver Enkelt saa ofte som muligt faae Ordet, kan det aldrig være ønskeligt, at Mængden i Klasserne bliver for stor, ligesom den og, hvad skriftlige Arbejds Eftersyn og Correctur angaaer, gjør Læreren det umuligt at anvende saa megen Tid derpaa, som Sagen kunde fordrø. Vil man have Skolerne gode, maa man ikke gjøre dem for store. Sa ikke blot for Underviisning, ogsaa for Orden og Sædelighed, vil der ved mindre kunne virkes eller vaages, og mere Anledning gives til den idelige Raaben paa Vigtigheden af streng Disciplin. Dette var uidentvial og sal. Worms Mening, hvorpaa Du jo sætter megen Priis, thi han afværge, saavidt jeg har hørt, altid at Horsens Skole ikke skulde blive for stor. Desuden jo flere Skoler man nedlægger, jo flere Gange handler man imod Forfædrenes velgjørende Diemeed med at stifte og dotere disse til Gavn for de enkelte Egne omkring i Riget (*sic tempora mutantur*); jo mere berøves der ubemidlede Forældre Leiligheden til at faae deres Sønner underviste, og jo mere forøges for Andre Nødvendigheden af at sende dem langt fra sig og til fremmede Stæder, eller af at tage Privatinformation til dem, samt Anledningen til at oprette private Instituter for at bøde paa Tabet af de offentlige, hvis Oprettelse for en anden Klasse af Borgere jo dog Stænderforsamlingerne have bestræbt sig for at bevare. Dette er mit ved en snart 49 Aars Erfaring i forskjellige Skoler og forskjellige Egne stadfæstede Begreb om Sagen, i hvor Meget det end mishager min Recensent i Maanedsskr. for Litt. 20de Bind S. 245 fgg. Og derfor kan jeg heller ikke være enig med Dig, naar Du synes at billige eller haabe, at af de 14 lærde Skoler i Danmark endnu 4 skulde gaae ind-

og at i cthvert af de Stifter, hvori der endnu er 3 lærde Skoler, een af disse af pecuniaire Grunde*) og som overflødig (?) vil blive nedlagt", (det blev altsaa kun i Aarhus Stift, som det eneste der har 3, at een skulde nedlægges, og følgelig vel de tre andre i Sjælland, som har 5 foruden Sorø og Herlufsholm!); især naar Fordelen deraf ikke var betydeligere, end den saare problematiske, at en General-Skolevisitator, som efter din Mening skulde paa-see, at examen artium, naar den henlagdes til Skolerne, allevegne blev afholdt eensdan, hurtig nok kunde komme rundt. Thi saa lidet jeg for min Deel har Noget at erindre mod Nyttens af, at Skolerne jevnlig visiteres af en kyndig Foresat, hvortil Ephorerne jo nu allerede ere bemyndigede, og som jo, forudsat at denne med tilstrækkelige Indsigter forbinder den fornødne Grad af Humanitet og ei vil vise nogen for Skolens Rector og Lærere fornærmelig Myn- dighed, ikke kan være Noget til Besvær, som besørger sit Embede forsvarligt, saa uformøden, ja endog unyttig, maa jeg dog finde en saadan Inspection til Overholdelse af Een- heden af examen artium, hvilket jo godt kan skee ved en almindelig Anordning om, hvad der til denne Examen i det Mindste bør fordres. Fuldkommen eensdanhed eller lige Grad af Strengthed i Examinationen og Bedømmelsen kan jo alligevel Visitatoren ikke tilvejebringe, medmindre han ene skulde være Censor og Examinator, hvorved ikke vilde vindes Noget, og hvad Du jo heller ikke vil, da to Lærere efter dit Forslag tillige skulde være Censorer. Det Ene-

*) Disse pecuniaire Grunde kunde dog vel i alt Fald ikke med Vil- lighed strække sig videre, end hvad det Tilfæld angaaer, som nu gives disse Skoler af den almindelige Skolefond. Hvorfor da ikke hellere blot indskrænke dem i Henseende til Lærertal, Sagæ o. a. m. til det, hvortil deres egne Indtægtskilder

ste, jeg seer her var at gjøre for Visitator, var at give Vedkommende en Grindring eller indberette, hvor han fandt Discrepansen fra det Almindelige og Normale for stor, enten til den ene eller til den anden Side, hvortil det kunde være nok, at han nu og da bivaanede en Examen, snart i een, snart i en anden Skole, og derefter tog de Forholdsregler som maatte være fornødne. Thi hvor mange Børns Feligheder vilde ikke desuden, naar han hvert Aar skulde reise rundt og holde Examina, opdyngge sig for Sagens Udforbarhed? Du anslaaer $2\frac{1}{2}$ Dag til hver af de 10 Skolers Examen, som efter din Mening vilde blive tilbage efter Reductionen, hvilket da vilde blive i alt 25 Dage foruden $\frac{1}{2}$ Dag til Visitators Reise fra det ene Sted til det andet. Men sæt nu, den Reduction, hvortil Du seer Aspecter, ikke skee, og Regjeringen lod sig af Omsorg for vedkommende Sagens Interesse bevæge til at lade de 4 Skoler vedblive, hvad før er skeet, saasom ved Fredericias, Bordingborgs, Nakskovs og Rønne Skolers Gjenoprettelse til fuldstændige lærde Sko-

kunne forslaae og hvormed de jo i fordom Tid ret godt kom ud, end at berøve dem endog dette? og, hvorfor ikke heller lade dem beholde Noget, hvormed de endda kunde naae Diembet, især da det maaskee kunde opmuntre velhavende private Folk til at komme dem til Hjælp, end slet Intét, hvorved Tabet, til Sorg for den hele Omegn, vilde være uopretteligt i alle tilkommende Tider? Hvor ypperlig var ikke Horsens Skole, som Rodden vel snarest vilde ramme, under Tauber og Worm bekjendt for at være, uagtet den ikke havde til sin Vedligeholdelse Andet, end sine egne Midler, og ikke engang det nuværende Bidrag af Skolepenge samt Betaling for Lys og Varme! Og at Vedblivelsen selv nu er mulig, beviser jo Institutet i Fredericia, uagtet det ikke har beholdt Andet end Bygningen og 800 Rbdlr. aarlig.

ter, saa strandede jo den hele Beregning, og der maatte da til de 25 Dage endnu lægges 10 foruden 4 halve Dage til Reiserne, hvilke desuden ikke vilde forslaae til saadanne Distancer, som mellem Horsens — Ribe — Kolding — Odense — Slagelse — Bordingborg — Roeskilde, hvilke Tourer han nok skal lade være at gjøre paa $\frac{1}{2}$ Dag, om man end kunde antage, at Visitator, naar han den halve Dag havde reist 8 eller flere Mile, var nogenlunde disponeret til strax, naar han kom af Bognen, at fare i Examenarbeidet, eller i to Dage kunde, foruden Censur af den mundtlige Examination i en halv Snees Fag, med behørig Omhu fuldende Gjennemsynet af en Mængde latinske og danske skriftlige Udarbejdelser, som i samme Tid jo og maatte udarbejdes og circulere mellem de andre Censorer, hvilket Alt jo vel vilde udfordre flere Dage end $2\frac{1}{2}$ paa mangt et Sted, ifald ellers hele Examen skulde foretages i hans Nærværelse, hvilket jo, for at forebygge alle Misligheder, vilde være nødvendigt; ikke at tale om, at Søndagene jo vel og maatte regnes fra; saa at der til en saadan Visitatsreise, da tillige flere Ting vilde være at eftersee, vel snarere vilde behøves et Par Maaneders Tid; og hvorunder endda ikke var medregnet Rønne Skole paa Bornholm og Herlufsholms Skole, hvis examen artium det da og vilde blive et Spørgsmaal, hvo der skulde have Tilsyn med, da Enheden ikke kunde bevares, naar det blev en Anden; ligesom det maaskee endog kunde være vanskeligt nok, at finde en Visitator, som var saa hjemme i alle Fag, at han kunde være duelig Censur og paasee Enheden deri. Hvor langt bedre derfor, at overlade examen artium ved Skolerne til Rectorernes og Lærernes egen Rettsindighed, til hvilke der jo dog maa have den offentlige Tillid, at de i Prøven og Bedømmelsen, vilde være ligesaa samvit-

rigtighedsfulde, som de i deres øvrige Embedsførelse maae antages at være, naar deres Embeder have kunnet betroes dem; maaskee og, om man endelig skulde ansee en Controll fornøden, sætte Examen under Ephorernes Tilsyn; og derimod kun lade Visitatoren, isald en saadan skulde blive ansat*), til andre Tider bereise et Antal af Skoler, saa mange han aarlig kunde overkomme, og i sin Nærværelse lade foretage Examination omkring i Klasserne, ikke blot af DIMITTENDERNE, og udarbeide skriftlige Prøver, som han da kunde tage med sig og ved Leilighed siden gennemsee. I alt Fald vilde Genheden ikke blive mindre, end den er ved Universitetets *ex. artium*, hvor forskjellige Profesorer examinere og dømme, hver efter sine Principer, saa at den Examinand, der i Dag faaer een Charakter, om han examineredes i Morgen, gjerne kunde faae en anden. Endmere vilde en saadan Exameninspection være ufnøden, naar Skolerne fik en Gymnasialforfatning, og examen *artium* da blev Betingelse for Optagelse, ikke ved Akademiet, men i Gymnasialklassen, som derved ikke blot vilde faae en større Betydning i Disciplenes Dine, end en blot højere Skoleklasse; men da Gymnasiallærerne selv vilde faae Examinanderne til Underviisning, maatte det naturligtvis være dem selv magtpaaliggende, at disse vare saa modne dertil som

*) Jeg for min Deel kan ikke andet end overhovedet ansee en saadan General-Skoleinspector for en ligesaa unyttig som unødvendig Mellemautoritet. Det er ikke bekjendt, at vore lærde Skoler i Almindelighed trænge til saadant Opsyn, eller at der er nogen, hvor Underviisningen ikke stæer anordningsmæssig, med Flid og efter bedste Evne. Og skulde det Mødsatte nogensteds indtræffe, da vilde det, især i vore Tider, nok tngtes, og Directionen vilde da nok kunne faae Sagen paa sæboanlig Veie undersøgt.

muligt, og altsaa være af Rimelighed for, at de vilde være ligesaa strenge i deres Fordringer, som de akademiske Profesorer ved de Candidaters Examination, som de skulle modtage. Ja den mundtlige Examen vilde ved Skolerne maaſtee endog blive strengere forsaavidt som der ved Universitetet billigviis ikke kan spørges om Mere end det Currenente, som man forudsætter at være lært af Alle eller som de brugte Lærebøger indeholde; i Skolens Examen derimod kan gaaes i det nøieste Detail af Alt hvad der er foredraget eller ved Underviisningen omhandlet*). Ut examen artium, naar Skolerne fik en Gymnasialklasse, burde holdes

-
- *) Examen artium er den eneste af alle vore akademiske Examina, hvori Examinandernes hidtilværende Docenter selv hverken examinere eller censurere, men deres Arbeide, uden at de endog selv kunne være tilstede derved, underkastes en Prøve, i det Mundtlige endog efter blot enkelt Mands Dom, hvorfor de skulle staae til Ansvar; Sorø Skole allene undtagen, hvor Lectorerne selv have activ og væsentlig Deel i baade Prøven og Dommen, Dimittenderne altsaa have den betydelige Fordeel fremfor de andre Skoler, at de ei spørges om Andet, end hvad de have lært, eller paa anden Maade, end de ere vant til, en Ting, der aabenbar maa have stor Indflydelse til idetmindste den mundtlige Prøves bedre Udfald for Mange og overhovedet maa gjøre Dommen billigere, end hvor en for Examinanden fremmed Mand ene examinerer og dømmer, ofte ikke engang den samme for Alle, hvorved Fordringerne og Maalestokken endnu blive mere forskellige, hvilket og den Examen beviser, hvis Udfald altid svarer ganske anderledes til den derpaa anvendte Flid. Det har det været Lovgivningens Hensigt nogenlunde at tilfikkre de andre Skoler denne vigtige og billige Fordeel, da det er forordnet, at Rectorerne skulle i deres Dimissions-Indberetninger til Universitetet anføre, hvilke Lærebøger der ved deres Dimittenders Underviisning ere brugte, for at Profesorerne ved

før Dvergangen til denne, ved Enden af Skolens Cursus, vilde ikke være noget Nyt, men aldeles det samme, som vilde skee, hvis ingen Gymnasialklasse oprettedes, og som nu skeer baade ved Universitetet og i Sorø**), hvor den beggeseds afholdes førend Dimittenderne tiltræde det høiere philologiske Studium, som nu skulde dyrkes i Gymnasialklassen, og saaledes deres Modenhed til samme prøves; ligesom og en Afgangsexamen fra Gymnasiet maatte træde istedetfor den nuværende examen philologicum, og denne Afgangsexamens behørig Tilendebringelse altsaa uden nogen ny Examination ved Universitetet berettigede til Optagelse ved samme. Thi, hvis examen artium først skulde afholdes efter Gymnasialaarets Ende og ei være Betingelse for Dvergangen til Gymnasiet, men til Akademiet, da forfeiledes jo den hele Hensigt med dette Gymnasialcursus som Equivalent for Studierne til examen philologicum, hvor

dieses Examination skulde tage behørigt Hensyn dertil. Men hvor mange Examinatorer gjøre vel dette? hvad dog især i saarbanne Fag, som Religion, Mathematik, Historie og Geografie, vilde være ligesaa billigt som det er lovbestemt. Og uden tvivl er dette den fornemste Aarsag til den Uoverensstemmelse, der saa ofte finder Sted imellem Universitetets og Skolens Dom over Candidater. Blev derimod ex. artium henlagt til Skolerne, da vilde hiin Ulempe, ligesaavel som de andre af Dig S. 21 nævnte Inconvenienter, være afhjulpen.

- **) At jeg her et Par Gange har hentet et Slags Beviis fra Sorø Akademie er ingenlunde for at ville have Gymnasierne satte i lige Klasse med dette, hvad jeg, om det end var gjorligt, ikke engang finder ønskeligt; men allene for at bringe mere Overensstemmelse ind i Statens lærde Underviisningsvæsen, og benytte de Erfaringer, man fra hiint Institut kan hente om den foreslaagne Indretnings Mulighed og Hensigtsmæssighed, da jeg paa ingen Maade kan ansee Sorø Akademie for en saa feilag-

jo-ikke-nogen-fortsat-Kundskab..i-de-andre-Skole-discipliner kræves; da maatte jo disse samlig fortsættes gennem det hele Gymnasialaar, for ei at være halv glemte inden Examen kom, og der blev altsaa ingen Tid for Gymnasterne til det egne og mere akademiske Studium, hvortil det netop var Hensigten at lede og vænne dem og for hvis Skyld Gymnasialklassen netop var oprettet; de maatte da fremsdeles vedblive at gaae i det Ledebaand, hvorfra man vilde befrie dem, deres Fremgang vilde kun bestaae i et lidet Tillæg til de hidtilhavte Skolepenge, og den Frihed savnes, uden hvilken ingen selvstændig Uddannelse er mulig; kort sagt, den hele Tingenes Orden blive reent bagvendt, fordi det, hvortil de unge Studerendes Duelighed skulde prøves og erfares ved examen artium, nemlig det høiere philologiske Studium, som skulde være Gymnasiet's Gjenstande, da var praktiseret et heelt Aar førend Dueligheden dertil var bleven erkjendt. Til Antagelse ved Universitetet synes det da ikke, at der burde udfordres Andet, end at Vedkommende medbragte et Testimonium fra Rector om at de behørigen havde fuldendt deres Gymnasialstudier og bestaaet den befalede Afgangsprøve med den eller den Hovedkarakter; saaledes som jo vel nu skeer, naar Sorø Akademister

agtig Indretning, som en Anonym i Bladet „Fædrelandet“ for nylig har villet gjøre den til, eller ved noget af dennes Argumenter, om de end vare bedre grundede end de ere, godtgjort, at Underviisnings- og Examinationsordenen ikke var der godt anordnet. En saadan Indretning omtrent, kun efter en mindre Maalestok, skulde efter min Mening være Gymnasierne fra Skolens nederste Klasse af indtil Fuldbeløst af examen philologicum eller Gymnasialklassen. Det Øvrige og Akademiske blev da særegen Udmærkelse for Sorø, men vedkommer os her ikke.

gaae over til Kjøbenhavns Universitet. Eller skulde det ikke findes, at der kunde stjenkes Gymnasiernes Bestyrere og Lærere den Tillid, som nu dog have til Universitetets og Sorøe Akademies Lærere ved 2den Examen*), at deres Dom om de Examineredes Modenhed til at fortsætte deres Studier ved Universitetet maatte gjælde mere, end Rectorernes Vidnesbyrd om deres Dimitterede hidtil agtes værdige til, men en saa ydmygende Controll med deres Embedsførelse, som den nuværende examen artium, skulde eragtes fornøden: da være den Admissionsprøve, man maatte ville anordne ved Universitetet, dog indrettet efter liberalere Grundsætninger, med sikkrere Dom, og mindre udsat for enkelt Examinators blot subjective Fordringer, end den nuværende, mere til Beviis for den opnaede Modenhed i Almindelighed end for nøiagtig Viden af visse Pensa: og endelig uden al den Apparat, Bibtløstighed og Detail, som ex. artium nu medfører, til stor Byrde og Tidsspilde for Universitetets Professorer; men kun efter Resultatet af Gymnasiets Underviisning, hvilket tilstrækkelig kunde kjendes af et Par Prøvearbejder, f. Ex. en frit skreven latinsk Exposition af et Sted i en af de latinske eller græske Auctores, Candidaten havde hørt Forelæsninger over eller angav at have studeret, og en dansk Afhandling over et opgivet almindeligt Emne, som enhver nogenledes Dannet af den

*) Mærkeligt nok, at ved 2den Examen i Sorøe er Lærernes Dom uden Medcensur gyldig; ved 1ste Examen derimod skal der til Sikkerhed for Sammes Nigtighed udfordres Medcensorer fra Universitetet. Denne Bestemmelse vilde sandsynligviis bortfalde, hvis examen artium henlagdes til Skolerne, da det ikke lader sig indsee, hvorfor der ved Sorøe Skole skulde behøves anden Controll end ved de andre.

sunde Fornuft maatte kunne ræsonnere over, af Historien eller Moralen, dog at flere af begge Slags opgaves Candidaterne til frit Valg imellem, da det ikke kan forudsættes, at Enhver, naar man vil see paa noget Mere, end blot paa grammatikalsk og orthografisk Rigtighed, skal kunne paa staaende Fod i nogle faa Timer skrive lige godt om ethvert Emne, vel endog et, som han maaskee aldrig har tænkt over, en Fordring, som selv den ældre Videnskabsmand vilde undslaae sig for at opfylde*). Desuden vilde Billigheden kræve, saavel her som endnu mere ved den nuværende exa-

*) Dette var ubestvist ogsaa Grunden, hvorfor der u. 10 Aug. 1818 gjordes i examen artium den i mine Tanker meget heldige Forandring, skjøndt jeg har hørt den badle af Andre, at Examinanderne's Duellighed i den danske Stil ikke mere skulde bedømmes efter en Afhandling af et opgivet almindeligt Emne, men efter den skriftlige Besvarelse af det historiske og theologiske Spørgsmaal, hvis Materie kunde forudsættes at være Examinanderne saa bekendt, at de ei behøvede at lede længe efter Ideerne, og her dog altid var to Prøver at dømme efter, saa at Evnen til at udtrykke sig i Modersmålet, om end den ene skulde ihenseendetil Materien være mislykket eller forbleven ubesvaret, den anden da til hiint Diemeed kunde være tilstrækkelig. Ogsaa Hammerich bemærker i hans nylig udkomne lærerige og Opmærksomhed værdige Afhandling „om det mundtlige Foredrag“ S. 64 medrette: „Her maae vi dog vel betænke, at den frit poetiserende og filosofierende Productivitet ikke udvikles i Skoleaarene og i al Fald ikke hører Skolen til“. Naar man derfor i den senere Tid opstiller os de tydske Gymnasier som Mønstre i den Henseende, og paaستاer, at de hjembragte Prøvestykker, som man har ladet afstrykke til Beviis, ikke ere udsøgte men tagne ifleng, da maa lægges Mærke til, hvad vi ovenfor have bemærket, at de ere baade fra en ældre Alder og Følger af et friere Studium end vor Ungdoms, vel ogsaa ofte, hvad jeg i Schulpferde har seet, over et selvolgt Emne.

men artium, at saa ofte der opstod Tvivl, om et saadant skriftligt Prøvearbejde kunde være antageligt, det hele foregaaende Aars Udarbejdelser paa Gymnasiet da og maatte eftersees og tages i Betragtning (ei, som nu, Stilebøgerne uden mindste Hensigt og Nytte blot efter gammel Skik afleveres for at — henligge hos Pedellen); thi deraf kunde da ei allene med Sikkerhed kjendes, om det var en virkelig og almindelig Uduelighed, hvorefter Candidaten med god Grund blev at afvise, eller kun et enkelt for ham indtruffet Uheld, som har kunnet være en Følge af Ungstuelighed, Forvirring, Upasselighed o. d. hvorefter det vilde være ubilligt at fordømme ham (selv os Eldre lykkes jo ikke ethvert endog selvvalgt Arbejde til enhver Tid), men endog en Controll, saafremt denne endelig skulde eragtes fornøden, holdes med Gymnasiets Lærere, og, i Tilfælde af et mislykket Prøvearbejde, hvoraf nu et enkelt regnes Dimisfor saa høit, om endog nok saa mange Bedre maatte vidne til hans Fordeel, med Sikkerhed kunne erfares, om Skylden laae i nogen Forsømmelse hos vedkommende Lærer eller ikke*); ligesom

*) Om dette Eftersyn af Stilebøgerne og Rectors Ansvar var i den for sin Tid ypperlige Skoleforordning af 11 Mai 1775, i hvis Sted der ved de senere Forandringer i Skolelovgivningen ikke altid er bundet noget Bedre, § 86 befalet saaledes: „Skald Rectors skulde til Universitetet forsende Noget, som befinde af saa slet ingenio og Fremgang, at han ikke kan gjøre Rede for det her foran satte Maal“ (nemlig for de Pensa i Sprog og Videnskaber, som forud ere anførte, altsaa i den mundtlige Prøve, som den Tid gik forud for den skriftlige, ved hvis slette Udfald altsaa Ingen udeluktes fra videre Examen) „og det tillige saavel af hans testimonio“ (hvilket nu slet ikke kommer i Betragtning, altsaa kun er en tom Formalitet) „som (af hans) Stilebog, hvilke begge af Pro-

det vel og vilde være tilstrækkeligt, at Dommen allene gik ud paa om Candidaten var antagelig eller ikke, uden alle Charaktergradationer, som dog ikke med Nøiagtighed eller Sikkerhed lade sig bestemme, og derved da al den Tid og

fessores nøye skal gennemgaaes" (nu derimod ikke engang bliver seet) „er klart, at han maa rejceres og ikke kan antages, da skal sig en Rector betale" o. s. v. Der skulde altsaa alle tre Ting, den mundtlige Examen, Testimonium og Stilebog tillige bevise Candidatens Uduelighed forinden han kunde rejceres og som Følge deraf Rector mulcteres eller straffes for lovsfridig Dimission; hvorimod nu Straffen, allene med en liden Modification, er bibeholdt, men Straffskyldigheden endog i den Grad forøget og gjort mindre undgaaelig, at der til at sælbe baade Candidat og Dimisfor ikke behøves Mere, end at blot een af de tre skriftlige Prøver, som Dimisfor dog mindst kan staae inde for, og hvoraf de to først senere ere anordnede, deriblandt endog en Oversættelse af et Løsbrevet ikke altid saa ganske let Stykke, som dog Forordn. af 22 Martii 1805 synes at mene, af en Autor, hvis Stil ikke engang er Candidaten bekendt, f. Ex. Seneca, og som skal udarbejdes uden noget som helst Hjælpe middel og kun er en Deel af Proven i Latin, ikke er funden antagelig, altsaa $\frac{1}{2}$ eller $\frac{1}{3}$ af Charaktererne kan gjøre Udslaget, uden at det Øvrige, hvori Candidaten dog muligen kunde være ferm nok, engang maa høres; ja Beviisførelsen for deres Ukyldighed, som sikkest kunde godtgjøres af Stilebogen, der efter den oprindelige Forordning først „nøie skulde gennemgaaes af Professorerne", er Vedkommende aldeles berøvet, i det Charakteren skal være givet og Dommen inappellabel affagt efter den ene Prøve, inden man veed eller maa eftersee Forsat-terens Navn og altsaa kunde conferere hans Stilebog. Saaledes modsigende de to Forordninger hinanden. (Jeg for min Deel har lykkeligviis kun med en eneste af flere Hundreder havt det Uheld, at hans latinske Stil blev underkjendt og han derfor maatte spille et heelt Aar, uagtet hans Stilebog kunde have

Vanstærelighed kunde spares, som nu formodentlig maa medgaae til Charakterens Bestemmelse, og Hensigten, uden Næ-

blift, at den allerstørste Deel af hans Stilerexercitier ikke gav mig Anledning til at befrygte dette Udfald af hans Stilprøve; og en Anden, som ifjor fik vix non cont. for Versionen, fik dog i den mundtlige Examen et saa godt laudabilis for Latiniteten, at hans Charakter derfor blev hævet til h. ill., den ringeste han i nogen Rubrik fik, foruden adskillige laudd. Hvor nær var det nu ikke ved, at en saadan Candidat, som dog siden befandt sig at kunne godt Latin, vilde netop for dette Fag være bleven rejseret! Ogsaa er det et af de mange Beviser, jeg har høvt paa, at Flid for og Duelighed i at forstaae alt det Latin, der skal læses og læres, ja endog Mere til, alligevel ikke medfører Evnen til fuldkommen at forstaae hvad Andet det skal være, her attsaa er Collision mellem den Kundskab, der fordrer, og det, som er anordnet som Middelet til at fremstaae samme). Fremdeles forunder selv den nysnævnte Forordning af 22 Marts 1805, som først gjorde de skriftlige Prøvers Udfald til Betingelse og derved saa høilig Skarpebe Dimisios Ansvar, ham dog i § 21 den Billighed, at „saafremt enkelte Dimittender skulle findes aldeles forsømte“ (hvad ikke vel lader sig tænke om den Enkelte i en Skole, hvor Alle nyde lige Underviisning), skal der først foretages „en nærmere Undersøgelse, om der ved fra de vedkommende Læreres Side nogen pligtstridig Forsømmelse skulde have fundet Sted“, (hvilket bedst og vel kun ene kunde skee ved Eftersyn af Stilerbogen) og kun „i dette Tilfælde“ paalægges dem Straffen. Den Strenghed, hvormed det nu uden Undersøgelse gaaer ud over baade Dimisior og Dimittend, naar blot een af de skriftlige Prøver er mislykket, synes i detmindste ikke at stemme med de mildere Principer, der nu omstunder ere gjældende i al anden Straffelovgivning, endog for langt grovere Forseelser, end den, at have efter et langt længere og noiere Bekjendtskab dømt gunstigere om en Discipels Duelighed, end 2 à 3 akademiske Professorefter blot en enkelt liden Prøve dømt.

ring for Forsængeligheden, tilstræffeligen opnaaes. Mit Dnsse og Haab er nemlig, at der ved Gymnasialunderviisningen maatte virkes til sand humanistisk Dannelsse, og gives Ungdommen Smag paa at studere, istedetfor ved udvortes Motiver at anspore eller tvinge den til, som det hedder, at læse til Examen, hvad der er alt for almindeligt hos os, og hvori jeg undertiden har hørt Lydsferne bebreide os at al vor Studeren ved Akademiet bestod. Forskjellen imellem disse to Ting er i mine Tanker kjendelig deri, at den friere Studering ikke allene mere øver Selvtænkksomheden, men endog bringer en Glæde og Interessse med sig, som jeg endnu ingensinde har hørt, at den foreskrevne Examenslæsning, for hvilken Charakteren allene er Motiv, medfører for Noget, og som derfor gjerne ophører med Examens Tilendbringelse, istedenfor at den første vedvarer Livet igjennem og der om samme kan siges med Cicero, der nok aldrig havde læst til Examen: hæc studia adolescentiam agunt, senectutem oblectant &c. Saa meget mindre kan altsaa det Princip bifaldes, som man nu ofte hører anbefale, dog kun af dem, der selv ingen Examensfatalier mere have at befrygte, at Examina (for at Antallet af Embedscandidater ei skal blive for stort) bør skærpes og udstrækkes til flere Gjenstande og dybere Kundskab, end Hensigten fordrer, hvilket ikkun gjør Dndt værre, fordi det uden Nødvendighed forøger Arbeidet og gjør det til en Plage istedetfor en Glæde, svækker Kraften og Interesssen derfor, ligesom hos Drengen der ved Straf tvinges til at lære, qvæ plagosus dictavit Orbilius, i alt Fald forsinker den Studerende i at faae Byrden afvæltet og naae det lykkelige Dieblik, da han ret med Eyst kan overlade sig til de Dele af Videnskaben, der fornemmelig interessere ham, et Dieblik, der, naar Fordringerne i det Dv-

rige ere for strenge eller store, maaskee for mangen Gen, der dog ellers kunde være bleven meget duelig, aldrig vil komme. Her gjælder, som i saa meget Andet, det gamle est modus in rebus, sunt certi denique fines &c. Man bør ikke forlange af den Unge, som gaaer op til en Examen, at han allerede skal have fuldendt sin Videnskab i alle dens Dele eller omsprede ham mere end nødvendigt i disse*), men hellere udmærke ham for hvad han veed mere,

*) Ingen af vore akademiske Examina er i den Henseende mindre hensigtsmæssig, end den til de heterogeneste Fag udstrakte Skoleembedsexamen. De andre Embedsexamina, om hvilke jeg forresten ikke kan dømmе, strække sig dog kun til de Gjenstande, som staae i nogen Relation til Hovedsagen; men med denne forholder det sig anderledes, da den ikke er bleven modificeret efter Tidens Forandringer i det lærde Skolevæsen. Den blev først anordnet i den akademiske Forordning af 1788 efter Skolernes daværende Indretning, hvor Rectorer og Conrectorer ene gave Underviisning i øverste Klasse i alle Skolens Fag, hvortil de altsaa maatte have legitimeret deres Duellighed, men faldt af sig selv bort og afløstes af det pædagogiske Seminarium, da det bestemtes, at Skoleraes Lærere skulde hver have sine enkelte Fag, hvortil de her skulde dannes, altsaa ikke behøvede Rundskab i de andre derfra heterogene. Men uagtet denne Forandring i Skolernes Indretning, om hvis Værd dog vel intet Spørgsmaal kan være, fra den Tid vedblev og sandsynligvis steds vil vedblive, blev dog Skoleembedsexamen efter Seminariets Ophør igjen indført næsten ganske i sin gamle Form og Udstrækning, hvilket nu ikke allene er hensigtsløst, da Examinanden efter vore Skolers nuværende Indretning ikke skal være Læret i alle disse Fag, men endog til Skade for det, der skulde være Hovedsagen, det philologiske Studium, hvorfra Tiden spildes for ham ved de mange Alotria, han for Examen, ikke for sit tilkommende Kalbs Skyld maa forberede sig paa; hvorfor ogsaa den, som forbereder sig til Skoleembede, hos os kommer et eller

end det Nødvendige og Befalede. Selv i de preussiske Gymnasier, som man saa gjerne vil gjøre os til Mønster, har man jo fundet det nødvendigt at nedstemme de i Førstningen alt for høit spændte Fordringer, hvortil og Niemeyer har givet gode Grunde og Forslag i hans ovenan-

flere Aar tilbage for Eigealdbrende i Tydskland og selv i vore Hertugdømmer, hvor dog Skolemandens Stilling er langt forbedret. Thi vil man sige, at en Rector behøver alle disse forskjelligeartede Kundskaber for at kunne bestyre Skolens Underviisning og bedømme Disciplenes Fremgang i det Hele, da behøves deels dertil ikke en saa grundig Kundskab i disse Fag, hvis specielle Behandling jo maa være den Lærer overladt, som samme har kunnet betroes; hans Veileder deri skal Rector jo ikke være, som desuden ikke kan forudsættes at ville lange beholde Detailet af en Videnskab, hvoraf han blot har lært det til en Examen Nødvendige og siden ei har vedblevet at dyrke den; deels doceres Philosophien slet ikke i Skolen, saa at den af den Grund heller ei behøves til Examen, og som Grundvold for al videnskabelig Dannelse jo maa forudsættes at være Examinanden bekendt fra Forelæsningerne til examen philosophicam, den Gjentagelse eller Fortsættelse derimod ikke indsees at være mere fornøden for Skolemanden, end den er for alle Andre, til hvis Embedsexamen denne Disciplin jo ikke fordres; deels endelig, hvis der skulde examineres i alle Skolefag, er det inconsequent, at de levende Sprog ere ubeladte, hvori der dog ikke mindre udfordres at Rectoren burde være kyndig; ikke at tale om Pædagogikens og Didaktikens Theorie, hvorom vore blotte Praktici nu ofte lade haant, men som dog, hvis den ellers er en Videnskab, vel mindst burde være Skolemanden ubekendt. Blev altsaa kun denne lagt til de gamle Sprog og Historien, da var den philologiske Skoleembedsexamen Alt hvad den burde være. For dem, som søgte de underordnede Lærerpladser i de andre Fag, vilde det være nok, at de ved en egen Examen havde godtgjort deres Duelighed til at være Lærer i det, de søgte.

førte vakke lille Skrift „Über die jetzige Gymnasialverfassung in Preussen“. En saadan Sands for et ægte videnskabeligt Studium, ikke et skolemæssigt Examenlæserie, som vore Privatinstiuter vise, at dygtige Studenter ligesaa godt og med ligesaa heldigt Examenudfald kunne veilede til som den offentlige Lærer, der har gjort Underviisningsvæsenet til sit Livs Hovedfag, da det dog meest kommer an paa Elevens Evner og Flid, vilde efter min Mening bedst tilveiebringes, naar Underviisningen hævede sig over den blotte Læren af Dagspensa, hvorfor man jo dadler Manu-ductions-væsenet (s. Clausen p. a. St.) og mere kom til at bestaae deels i Forelæsninger, deels i hensigtsmæssig Veiledning til egen og friere Landsvirkksomhed; naar den daglige Lectiehøren *) forvandledes til maanedlige Exami-

*) Selv i Skolen er den bestandig controllerende Examination, hvortil Ansvarligheden til examen artium nu nøder Læreren lige indtil den sidste Tid, men som kunde undgaaes, naar denne Examen blev henlagt til Skolerne selv, fordetmeste en Tidspil-de og snarere til Skade end Gavn, da det næsten er en Umulighed at bringe ret Mange til den Opmærksomhed, som kunde bringe dem den tilsigtede Nytte. Dem, som have forberedt sig godt, kjeder det at høre en Anden gjøre Rede for det, de selv vide eller troe at vide, Nær naar det skeer hakkende, hvilket ofte vil være Tilfældet, da man jo oftest maa prøve og øve de Svageste; hine sydselsætte sig eller idetmindste deres Tanker da med andre Ting, og det Høieste, man da kan tilveiebringe, er at de forholde sig legemlig rolige og stille. Og de, der ikke have forberedt sig tilstrækkeligt, benytte sædvanlig Leiligheden, medens Andre examineres, til at see over paa det Følgende, hvori de kunne vente at komme op; og derfor kan det hundrede Gange træffe, at de atter støde an i Ting, man nylig har forklaret og berigtiget hos en Anden. Saaledes gaaer for begge Slags Disciple det Meste af hvad man under Examinationen siger, forklarer, berig-

natorier af hvad der i den indtil da forløbne Tid var læst, hvilket ei behøvede at være det Samme for Alle, undtagen det, hvorover de alle havde hørt samme Forelæsninger; naar Selvfliden paa Gymnasiet kom til at vise sig deels i Studium paa egen Haand af enkelte efter Raadførelse med Lærerne valgte Auctores, ogsaa i cursorisk Læsning af de lettere (tildeels og af fortrinlige nyere) Latinske, og deels i skriftlige Udarbejdelser, hvortil, naar de vare historiske, maatte benyttes paaviste Kilder, og som ofte maatte være strax nedskrevne paa Latin, istedetfor de saakaldte Stile, der blot bestaae i at oversætte fra Dansk

tiger, fuldstændiggjort, spildt; hvilket er saa meget værre, naar man lader dem forberede sig paa egen Haand, hvilket dog, forsaavidt de kunne det, er det Bedste. Thi det Gæste, som i Almindelighed følges med nogen Opmærksomhed, er hvad Læreren selv foredrager i Sammenhæng, fordi Disciplene selv føle, at de her behøve og have en vigtig Hjælp af at være agtpaaigvende; hvilket altsaa og bliver et Beviis for, at dette Foredrags Opfattelse ikke ved Akademiet kan være dem saa fremmed eller vanskeligt at følge. Ogsaa Hammerich viser i det anførte Skrift, at det er vigtigt, at Ungdommen lærer at høre, for at den kan lære at tale. Af disse Aarsager troer jeg altsaa, at, naar examen artium blev anskaffet ved Universitetet, vilde selv i Skolens nuværende øverste Klasse kunne gøres mere videnskabelige Fremskridt, saasom Underviisningen da ikke behøvede at være Lectiexamen, men kunde blive mere akromatisk eller gives i sammenhængende Foredrag, forbunden med det egne Studium, hvortil Undviisning kunde gives, som altsaa ei blev blot Gjentagelse (Nachbeten) af Lærernes Ord eller Lectielæren, Controllen med Klippe. Derimod kunde holdes i egne Examinatorier, omtrent hver anden Uge, ved hvilke hver Enkelts Opmærksomhed da kun blev frivillig. Læreren behøvede ei at holde ham dertil, da det blev hans egen Sag, hvormegen Rytte han vilde drage af at høre denne Gjentagelse.

og ikke øve i at tænke i hiint Sprog, uden hvilket der dog aldrig fremkommer nogen ægte Latinitet, hvortil beris- mod megen Latincæsning af gode Mønstre, især Cicero, forenet med nogen Taleøvelse eller latinsk Fortolkning af Auctores, bliver et væsentligere Middel, end al den Gram- matiklæren og Systemer af Regler, hvorigjennem man hos os sædvanlig troer at maatte bibringe Ungdommen Spro- get, da Reglerne hellere burde meddeles og gjentages ef- terhaanden, eftersom Auctorenes Læsning gav Anledning dertil*), og Regelsystemet in pleno først anvendes til en- delig at samle Alt og sætte sidste Politur paa Sprogkunds- skaben, til hvilken Ende og eget Studium af en Gramma- tik, som Prof. Madvig's, her kunde være paa sit rette Sted. Dermed kunde og jævnlig forbindes Dvælses i det mundtli- ge Foredrag, hvorom s. Mag. M. Hammerich's ovenan- førte Skrift S. 42 og hvad der om denne Sag er debat- teret i „Verhandlungen der deutschen Philologen u. Schul- männer“, Gotha 1841 S. 22 fgg.; ligesom og Antiquite- ter og Mythologie her passende kunde faae et Par egne Timer. Underviisningen maatte, som ovenfor bemærket, indskrænkes til tre Timer daglig i det Høieste, Læregjen- standene ikke være flere end de ovennævnte, som det første Halvaar ved Universitetet, i hvis Sted Gymnasialklassen skulde træde, nu fordrer; ogsaa en Timeetid imellem an- vendes paa Gymnasiet's Bibliothek, for paa en mere an- skuelig Maade, end af en blot Litteræthistorie, at befordre Bogkundsskab, hvori man undertiden selv hos Embedsca- didater træffer en paafaldende Uvidenhed. En saadan

*) Jvf. mit Program „Tænker og Erfaringer v. s. v.“ 1839 S. 99 fgg.

Fremgangsmaade, naar man tillige omgiffes de unge Mennesker paa en liberal Maade, ikke som Drengene men som Borne, vilde hos dem vække en Aand for Studeringerne, som ingen Skoletvang formaaer. Vægemlig Tugtelse, der selv med den yngre Alder er et aldeles upassende Middel til Flids Befordring, og ihenseende til Uartigheder kun burde bruges som sidste Middel naar intet andet vilde frugte, samt alt hvad der krænker Væresfølelsen, om hvilken vi to jo ere enige i at den allerede i den yngre Alder burde behandles med yderste Omhed og Barsomhed, istedetfor paa nogen Maade at saares og sløves, maatte naturligtviis paa Gymnasiet være aldeles bandlyst; i det Høieste være, til Straf for en grov Gjenstridighed, som dog ikke lettelig vil indtræffe, naar Ungdommen behandles med behørig Humanitet og Billighed, indrettet et Carcer, hvortil det dog ikke engang burde være overladt enkelt Lærer at dømme Nogen, men hans Bemyndigelse kun strække sig til af hans Time at bortvise en forsættelig Rolighedsforstyrrer, hvortil heller ikke lettelig vil mere blive Anledning, end der er ved Universitetsforelæsningerne, hvor Mængden dog er langt større, naar man kun ikke vil see for nøie paa blotte Ubetideligheder. Udeblivelse maatte vel ikke efter Behag være Gymnasisten tilladt, men hans egen Anmeldelse om Sygdom eller vigtigt Forfald tages for gyldig uden Attest fra Forældre eller Bærger, og Forsømmelser blot noteres i en Protokol til fornøden Efterretning, naar Vidnesbyrd skulde udfædes, men vilde forresten nok lade sig standse ved en venlig Erindring. Selv Charakterer (uden forsaavidt Læreren til sin egen Efterretning vilde ved Examinatorierne notere sig saadanne), Charakterbøger og andre flige kunstige Incitamentur burde falde bort, som de, der ikke mere passe sig for den Alder, og kun vilde frembringe en servil

Flid; med eet Ord: Alt burde kun gaae ud paa, at Lyft til Videnskaberne og Følelse for Sædelighed og Anstændighed maatte blive de eneste Drivesjædre til Gymnasisternes Flid og gode Dpførsel.

Efter denne Skizze af en Gymnasialindretning, til hvis Anbefaling der, foruden det jeg nu har anført, endnu maaskee kunde lade sig hente nogen Erfaring fra Akademiet i Sorøe, hvor det første akademiske Aar eller Halvaar tildeels er en saadan Forberedelse eller Dvergang til Universitetet, som jeg mener at en Gymnasialklasse burde være, kommer jeg nu til dit væsentligste og vist ikke uvigtige Argument imod Indførelsen af en saadan Klasse, nemlig den Fare, Du befrygter, at samme vilde medføre for Disciplinens Overholdelse eller for „Skolelivets Orden og Roe“. Her vil jeg nu vel ingenlunde nægte, hvad der ingen Tvivl kan være underkastet, at jo større Disciplinens Mængde er, og jo flere Borne der ere iblandt dem, som ikke saa godt finde sig i deres Friheds ubetingede Indskrænkning, desto vanskeligere er det at vedligeholde den ønskelige Orden og Stilhed i Skolen. Men deels vil denne Indvending tabe det Meste af sin Kraft, naar Gymnasialklassen skilles fra den øvrige Skole og, som sagt, kun faaer 3 Timer daglig til samme Tid som denne, ja, som vi have proponeret for Kjøbenhavn, endog bliver adskilt derfra; deels vil, selv naar de ere forenede paa samme Sted og Tid, denne Vanskelighed formindskes derved, at Gymnasisterne respective ere et Aar ældre, og man altsaa kan vente et mere sat Væsen hos dem end hos yngre Disciple, især naar man omgaaes dem med passende Hensyn til deres Alder og kun ved rolig Alvor forstaaer at hindre Uordener. Til Flid vil Examen blive Motiv nok, ligesom den er ved Universitetet.

Desuden seer jeg ikke, hvorledes der, naar hver Lærer stedse er ordentlig tilstede og holder den fornødne Orden i sin Klasse, hvilket man jo maa forudsætte, kunde opstaae nogen Forstyrrelse i Skolens Ro, fordi den fik en saadan Klasse mere, da den samme Indvending jo ellers ogsaa kunde gjøres imod den nuværende øverste Klasse og overhovedet mod ethvert talrigt Discipelantal. Og ligesom jeg altsaa ikke indseer, at der under disse Forudsætninger kan indenfor Skolens Mure være nogen Forstyrrelse af Skolens Orden og Ro at befrygte, saaledes kan jeg heller ikke i Livet udenfor samme tænke mig nogen Anledning til denne Frygt, naar man i den Henseende ikke vil paalægge Gymnasisterne (et Navn, hvormed jeg netop ønsker at disse, som staaende paa et noget høiere Trin, maatte distingveres fra Skoledisciple) mere Tvang end fornødent gjøres, men i Omgang agte dem som et Slags yngre Studenter, hvad de jo, hvis denne Indretning ikke fandt Sted, vilde være; thi just derved vilde de lære at bruge denne Frihed med Anstændighed. Hvor man skulde bemærke nogen Udskielse, vilde da et fortroligt Raad af den Lærer, der fra Skolen af besad deres Agtelse og ei der havde regjeret ved den blotte Frygt, neppe savne god Indflydelse. Og heller ikke har jeg nogensinde hørt, at man i Sorøe har gjort nogen anden Erfaring. Eller skulde man nu maaskee gøre mig den Indvending, at i de tydske Gymnasier, som vi skulde tage til Mønster, gjøres jo dog, efter en af vore reisende Skolemænds, jeg husker ei om Bugges eller Ingerølevs, Beretning, ikke den Forskjel imellem den øverste og de andre Klasser i Henseende til Omgangsmaade og Underviisning, som jeg har antaget for nødvendig, da skulde jeg dog deels troe, at der altid gjøres den Forskjel, som Hensynet til Alder og Modenhed allerede af sig selv med-

fører og gjør nødvendig, og deels er i de tydske Skoler, saavidt jeg kjender dem, Ungdommens Underviisning, Stilling og Forhold i det Hele mindre Evtang underkastet end hos os, saa at Overgangen til Universitetet ikke er saa mærkeligt et Spring, som det, jeg ved en Gymnasialklasse ønsker at kunne udjevne. Deres Prima er allerede for en stor Deel en saadan Gymnasialklasse.

Men hvad jeg nu tilsidst og ret egentlig maae protestere imod i dit Program, er det historiske Beviis for en skadelig Indflydelse af Gymnasialindretningen paa „Skolelivets Orden og Ro“, som Du troer at finde i en formeentlig Erfaring om det forhenværende Gymnasium i Odense, hvorfra jeg snarere vilde hente en sikker Erfaring om det Modsatte, i alt Fald lettelig skal vise, at Du deri tager aldeles feil, hvilket jeg troer saa meget mere at burde, som ellers, under det nu almindelige Ubekjendtskab med denne Anstalt, en saadan Disrecommendation af Samme fra en Mand's Pen som din muligen kunde virke affrækkende og forhindre enhver Efterligning deraf, i hvor nyttig den muligen kunde blive. Ja selv uden Hensyn hertil vil Du vel neppe fortryde paa, om den, der langt nøiere har kjendt dette i sig selv priselige Institut, samt hvad Godt det i sin Tid udrettede og hvor brave Folk der ere udgaaede fra Samme, ikke godt kan overtale sig til at tie, naar der efter et saa usikkert og endydermere urigtigt Kriterium kastes en ufortjent Skygge paa samme, og Beskoldningen da om saa Aar, naar Ingen mere lever, som kan gjendrive den, vil staae der og troes som afgjort Kjendsgjerning. Det Beviis nemlig, som Du, gode Ven, i dit Program S. 15 henter fra din Erfaring om nogle fra dette Gymnasium Dmitterede for at godtgjøre, at Skolelivets Orden og Ro ved saadan en Indretning vilde for-

styrres, og „at selve Gymnasistnavnet dertil vilde bidrage Sit“, lyder saaledes:

„Jeg erindrer endnu ret godt, hvad jeg, da jeg 1787, „i en Alder af 16½ Aar, kom til Universitetet, erfarede, „i det jeg saae, hvilke store mandstærke og modige Karle de Herrer vare, som i dette Aar, ogsaa „i et ei ringe Antal kom fra Odense Gymnasium „til Universitetet“.

Jeg vil ikke spørge, hvad det er, Du ved at see disse store, mandstærke og modige Karle har erfaret, eller hvorledes Du deraf kan have erfaret, at de som Gymnasister skulle have forstyrret Skolens Ro, med hvis Disciple de slet ingen Timer havde tilfældes. Jeg vil blot vise, at Du umuligen kan „erindre alt dette ret godt“, da jeg, som den Tid var i Odense Skoles øverste Klasse, hvorfra jeg Aaret efter dimitteredes til Universitetet, og nøie kjendte de daværende Gymnasister, for det første kan bevidne, at de ikke vare flere end fire i Alt, hvoraf erindrermere kun de tre i Aaret 1787 bleve Studenter med Dig, navnlig J. Slengerich og Brødrene Rasmus og Schack Fog*), hvilket det glæder mig, da de alle tre forlængst hvile i Gravens Skjød, i disse Par Ord at sætte et lidet Minde.

*) Disse to, der bøde som Sognepræster i Jylland, vare ældre Brødre af nuværende Conferentsraad E. F. Fog, Medlem af Statsgjældsdirectionen, og den tappre Søofficer, først Student, afgangne Capitain G. Fog, i hvilke jeg en 7 til 8 Aar derefter havde den Glæde at faae i Odense Skole to ligesaa herlige Disciple, som jeg i hine deres ældre Brødre havde i min Skolegang haft to meget kjære Venner. Slengerich opfyldte desværre ikke siden de store Forhaabninger, man dengang medrette gjorde sig om ham, og bøde som Huuslærer et Steds i Holland.

Den Aede, min brave Ipsen, blev først Aaret efter Student med mig. Naar Du altsaa kalder disse Tre et „mandstærkt“ eller „ei ringe Antal“, (hvilket, om det end havde været større, Intet kunde have bevist imod Gymnasiet's Nytte), maa Du uidentviol forverle dem med de Disciple, der samme Aar dimitte-edes fra den, fra Gymnasiet ganske forskellige, Odense Skole, hvilke rigtignok vare, om jeg husker ret, 15 i Tallet, og tildeels ligesaa høie af Bert, som disse tre, som Du vist nok kan have Ret i at kalde „store Karle“, da de alle tre vare velvorne og en to til tre Aar over den almindelige Dimissionsalder. Men det beviser ligesaa lidt Noget, da jo begge Dele endnu ofte er Tilfældet med Mange, som dimitteres fra Skolerne, uden at de derfor nødvendigen maae have været ushyrlige i Skolen. Og at det ikke var blot paa Legemet hine vare saa velvorne, beviser endydermere deres examen artium, hvortil de, foruden de andre Skolevidenskaber samt endeel mere Latin, Græsk og Hebraisk, end der var paalagt Skolernes Dimittender, ogsaa maatte angive Metaphysik, Logik (hele Riisbrigh's prænotiones philosophicæ), Arithmetik og Geometri, der dengang ikke lærtes i Skolerne, og i hvilken Examen de saaledes udmærkede sig, at Slengerich, (et ypperligt Hoved, der allerede som Gymnasist meest levede af at manuducere Udskillige endog af Mesterlectien i Latinsk Stil og Hebraisk), blev indkaldet; den ældste Fog endog havde et præ ceteris mere, men ved et hand ill. hindredes fra at blive mere end øverste Laudabilist, i hvilken Hovedcharakter den yngre Fog, som kun havde været eet Aar paa Gymnasiet og i den Tid havde maattet fuldende det ellers toaarige Cursus, dog manglede saa Lidet, at han erholdt den allerførste Plads i næstbedste Charakter, hvilket Alt Immatriculeringsprotokollen, som jeg har ladet eftersee, endnu

ubviser. Dette røber idetmindste ikke, at de have været af det Slags Folk, der forstyrre Underviisningens Orden og Ro, hvad heller ikke Noget af os, der den Tid vare i Skolen, mærkede det Allermindste til, ja hvortil der ikke engang var Leilighed, da Gymnasisterne ikke undervistes paa samme Sted og aldrig kom paa Skolen. Denne din Slutning er altsaa urigtig, og ligesaa lidt begriber jeg, hvad anden Grund, end deres Bort og Alder, Du har havt til at ansee dem for saa „modige“ eller titulere dem „de Herrer“, da jeg for det Andet kan bevidne, at Overmod og Herrevæsen var saa langt fra at ligge i deres Charakter, at de i Flid og Opførsel snarere kunde være os yngre, som de aldrig lode føle nogen Overlegenhed, et Mønster, end til nogen Forstyrrelse i vort Arbejde. Men oprigtigt talt, gode Nielsen, troer jeg næsten, at det har været Gymnasistnavnet, der i Forbindelse med Synet af disse og de andre fra Skolen Dimitterede, af dig ogsaa for Gymnasister anseete, „store Karle“, hos dig, som var saa meget yngre og mindre, har vaakt en Fordom, hvoraf denne din Frygt for Gymnasierne nu udspringer. Thi hvorledes endelig dette Navn skulde gjøre de unge Mennesker, hvis Ubeskyldighed det snarere maatte vække, mere overmodige og ustyrlige, indseer jeg ligesaa lidt, som hvorledes dette skulde kunne bevise ved et Exempel af et Gymnasium, hvor et saadant Overmod og Ustyrlighed slet ikke fandt Sted. Tvertimod betegner i mine Tanker Gymnasistnavnet netop meget passende den Klasse af unge Mennesker, der staaer en Grad over Skolens nu sædvanlige øverste Klasse, paa et Mellemtrin imellem denne og Akademiet. Er dette Navn for hæderligt for dem, hvorfor er da det endnu hæderligere Studentnavn det ikke, som de nu i denne Alder og med ikke større Kundskaber faae?

Hvorfor kunne de i Sorø kaldes saa, eller idetmindste Akademister? Lad os erindre, hvor megen Priis vi fordum satte paa den Ære, at hedde Disciple af Mesterlectien, hvor opmuntrende det var til Glid og en mere sat Dpførsel fremfor den nuværende Dpfløttelse i en Classe, der ikke er distingsveret ved Andet end et blot Talsnavn. Thi lad end Saadant være en lille Næring for Forsængeligheden, saa er det dog det naturligste og bedste af alle udvortes Incitamentter, der for Ungdommen, som endnu ei kan føle Videnskabens hele Behagelighed, ikke ganske kunne undværes, og Glæden derover kan ikke være mere at dable, end naar vi Eldre føle en Tilfredsstillelse i Forfremmelse til udvortes Værdighed, især da Disciplen derved slipper for det Prædicat af Skoledreng, hvorved hans Stilling saa ofte i daglig Tale haanes, og som man vel ikke kan fortænke et ungt Menneske paa 17 Aar eller derover, at han ønsker sig hævet fra. Og saaledes indseer jeg da ikke, hvorledes der enten i Gymnasistnavnet eller i nogen Erfaring om de fordums Ddens=Gymnasister skulde være mindste Anledning til Frygt for, at en Gymnasialindretning ikke nu skulde kunne lykkes.

Men jeg tænker mig en anden mere betydelig Indvending, som man maaskee vil grunde paa den ringe Frequentz, Gymnasiet i den senere Tid havde. Bevise ikke denne, vil man maaskee sige, at det baade var og selv dengang føltez at være en unyttig Indretning, eller hvis Nytte idetmindste ikke svarede til de derpaa anvendte Bekostninger? Deri kan man have Ret, uden at deri dog, som vi snart skulde see, ligger nogen Grund til at tvivle om Nøtten af en lignende Indretning nuomstunder, naar blot Forholdene bleve noget anderledes, end de, hvorunder Gymnasiet dengang leed. Ja jeg vil endog indrømme, at her dog var Meget, der kunde opmuatre til at søge dette Gymnasium: det

havde gode Stipendier for Gymnasisterne, Underviisningen var meget hensigtsmæssig, omtrent den samme, som nu til Dden Examen ved Universitetet, samt besørge des af det fornødne Antal duelige, tildeels endog udmærkede, Lærere. Det havde 5 Professore, i min Tid *) følgende: 1) C. G. Seydliß, som forud havde været Provst paa Regentzen, og var Professor philosophiæ designatus ved Kjøbenhavns Universitet, forbandt den Tid med sit Professorat i Philosophien ved Gymnasiet, efter Dr. Mannestads Død 2) den første Professorplads eller Lectoratet i Theologien og det hebraiske Sprog; 3) i Mathematik og Physik D. N. Bützow, der havde været Decanus paa Communitetet, astronomisk Observator og Magister legens ved Universitetet; 4) i Philologien Skolens berømte Rector, J. H. Tauber, siden Rector i Koeskilde og Dr. theol., hvis Functioner som Professor vare deelte med 5) Conrectoren, den værdige gamle Prof. eloquentiæ H. Sibbern. Paa disse Mænds Flid i deres Kald var ligesaa lidt noget at klage, som paa deres Duelighed, hvorom det nysnævnte Udfald af Gymnasisters Examen 1787 ogsaa kan vidne. Hvad Andet kan altsaa vel nu, vil man sige, have været Aarsag i, at denne Indretning ikke trivedes bedre eller frekventeredes mere, end den, at den var unyttig og hensigtsløs og sølgelig nu, om den igjen blev kaldt til Live, vilde blive ligesaa? Denne Indvending er imidlertid let besvaret, naar man ikkun kjender de daværende Omstændigheder og det Forhold, hvori Ddense Gymnasium den Tid var sat til

*) De ældre, saavidt kunde erindres, ikke mindre dygtige Mænd, kan man finde i J. C. Blochs nyeste Geistligheds Historie, fortsat af Ræraae; hvor tillige findes det Væsentligste af Gymnasiets Historie.

Universitetet. Det udgjorde nemlig intet almindeligt og for Alle nødvendigt Led i Underviisningskjæden, men stod isoleret og aldeles udenfor Samme, gjaldt eller ansaaes idetmindste at gjælde allene for Odense, og det var overladt til de fra Odense Skole Afgaaendes fri Billie, om de inden deres Dimission endnu vilde anvende eet eller to Aar paa Gymnasiet eller strax gaae, ligesom fra de andre Skoler, directe til Akademiet, hvilket naturligviis de Fleste foretrak og vilde have foretrukket, i hvor god og hensigtsmæssig end Underviisningen og i hvor fordeelagtig end Stillingen sammesteds var, fordi den her anvendte Tid slet ingen Fordeel eller Fortrin gav Gymnasisterne ved Universitetet; men var saa godt som aldeles tabt. Gymnasisterne maatte nemlig ikke allene tilligemed de yngre fra Skolen Dimitterede bestaae examen artium saavel i alle forhen lærte Skolepenja, hvilke de altsaa i deres Gymnasialtid maatte vedblive at holde i frisk Minde, som desforuden i de ovennævnte Gymnasialvidenskaber, saa at Examen blev dem dobbelt saa svær, som for de fra Skolerne Dimitterede; men endog, i hvor godt de end havde staaet sig deri, smukt igjen for fra høre Forelæsninger til den Examen over de samme Videnskaber, de paa Gymnasiet, paa Physiken nær (som dog i ældre Tider og doceredes der), som oftest to Aar havde studeret og i Examen allerede havde gjort saa god Rede for, at der f. Ex. for deres Kundskab i Philosophien ikke sjældent foresaldt laud. p. e., og derpaa nok engang Aaret derefter tage Examen deri; saa at de, indtil den lille Philologicum 1788 indførtes, i deres hele første akademiske Aar næsten Intet havde at anvende deres Flid paa, og et heelt Aar saaledes gik til Spilde for dem, saasom de jo, før den Examen var forbi, ikke maatte begynde paa noget Embedsstudium. Intet Under

altsaa, at Gymnasiet kun besøgtes af de Faa, som enten af oekonomiske Grunde, da de ved Stipendierne i den Tid noget mere kunde forsøge deres Dplag, eller fordi de ønskede sig nogen længere Forberedelsestid, uden dog at forblive i Skolen, eller endelig fordi deres Forældre troede det gavnligt for dem, gik over til Samme. Min salig Fader, der som Stiftets daværende Biskop var Inspector Gymnasii, og vigilerede for dette, som for alt Andet i hans Embedskreds, med største Omhu og Interesse, saae snart, hvori Hindringen for Gymnasiets Flor stak, og gjorde desaaarsag Forslag til den Forandring, at Gymnasisterne strax, naar de kom til Universitetet, maatte stedes til en med Artium forenet philosophisk Examen, eller en examen philologico-philosophicum, hvad deres examen artium i Grunden og allerede for det Meste var, og derefter da, som andre Candidati philosophiæ, have Tilladelse til strax at begynde paa deres Embedsstudium*). Den eneste af de Discipliner, som fordres til den Examen, hvori der dengang i Odense manglede Underviisning, var Physiken, hvorover dog Bûghow, hvis det var bleven fordret, eller kunde have nyttet noget, ligesaa let kunde have holdt de fornødne Forelæsninger, som over den øvrige Mathematik

*) I Grunden har Sorøe Akademie i sin nuværende Indretning megen Lighed med det forhenværende Odense Gymnasium, og Underviisningen er, blot med Forsøgelse af nogle Bisag, den samme som der. Man sætte nu bets Akademister i samme Nødvendighed, som Odense Gymnasister befandt sig, at de skulle efter deres i Sorøe fuldbendte akademiske Cursus tage examen artium ved Kjøbenhavns Universitet, og der paa ny høre philologiske og philosophiske Forelæsninger for igjen at underkaste sig den Examen, og man vil da see, hvad der vil blive af Freqventsen i Sorøe!

og Astronomien, saa at der Intet vilde have manglet. Var altsaa nu blot min Faders Forslag bleven antaget og fulgt, da vilde Gymnasisttallet i Odense ved Skolens dengang bestandige Talrighed snart være bleven betydeligt, især hvis Udgangen dertil ogsaa, ifølge Kong Christian den 4des Plan, som havde bestemt, at saadanne „Gymnasier“ eller „Kathedral-Collegier“ skulde anlægges i hver Stiftsstad for alle Stiftets Skoler, var bleven aabnet for Fyens Stifts anden Skole i Nyborg; thi hvo vilde ikke hellere have beholdt sine Sønner et Aars Tid eller to længere i sin Nærhed, end med større Bekostning sende dem til Hovedstaden, hvor de vare udsatte for flere Forførelser og stode under mindre Opsigt? da vilde der være kommen mere Liv i det Hele; Frequentzen, Certeringen med Universitetet og Bevidstheden om den Nytte, de havde af deres Arbejde, vilde baade for Professorer og Gymnasister være bleven en Opmuntring til en større Anstrængelse, Trojaqve nuene stares, og dette Gymnasiums Forfatning og Historie kunde have forsynet os med langt andre og bedre Erfaringer om Nytten eller Unytten af den nu foreslagne Gymnasialindretning af Skolerne, end den usikre og ugrundede, Du, gode Nielsen, drager af en subjectiv og ikke engang rigtig Mening om tre Gymnasisters Udvortes, eller den vel mildere men Intet bevisende af Dr. Møller i hans sidste Program S. 17, at „den Indretning ingenlunde blev ubetinget anpriist“, hvilket kan være sandt nok, men ikke andet, end hvad enhver menneskelig Indretning er underkastet, og uden at det her var Indretningens Skyld, men blot de hindrende Baands, hvorunder den nedtryktes. Var blot hiint urimelige Forhold til Universitetet bleven forandret, vilde den derved nedtrykte Indretning nok have fundet Anpriisning, da den i Hovedsagen vilde

have gjort den Nytte, som jeg troer ovenfor at have viist, at en Gymnasialklasse kunde have, naar den, saaledes som Odense Gymnasium, (dog forbedreest indskrænket til blot *Philologica*), blev noget Andet end blot en høiere Skoleklasse, hvis Underviisning og Stilling kun var den samme, som de øvrige *Disciples*. Men min Faders Forslag forblev — hvad enten det nu kan have været Universitetet, der har sat sig derimod, eller Cancelliet, hvorunder den Tid Skolevæsenet sorterede, der ikke har bifaldet Forslaget, thi det ved jeg ikke, eller overhovedet fordi det den Tid ikke var Reformernes Periode — nok er det, Forslaget forblev uden nogen Virkning, og Gymnasiets Stilling vedblev at være den samme uheldige, der nødvendig maatte hindre Frequenten. Endnu i nogle Aar virkede det, som tilforn, i jevn Stilhed for sine saa, tilsidst kun een Alumnus. Men efterhaanden bøde Bülow, Seydlitz, og Taubers Estermand Kraft, og, da deres Pladser ikke igjen bleve besatte, kunde Sibbern naturligviis ikke ene overtage alle de forskjellige Lærefag. Der kunde altsaa ingen Gymnasister mere optages, ligesom i Sorø de mange Aar, da der og kun var een Professor tilbage. Og da nu tillige en ny Organisation af det hele læve Skolevæsen var i Verk, hvori dette eneste Gymnasium, hvis Tendents og Nytte under de ovenanførte Omstændigheder ganske maatte miskjendes, ikke kunde passe sig, syntes dets Undergang, uagtet det ved Kgl. Fundats af 17de Mai 1639 var bestemt, hvad der „til forbenevnte Gymnasii og dets Professorum Underhold til ævig Tid uigjenkaldelig og urøggeligen skal følge“, uafvendelig besluttet. Den paafølgte ogsaa i Aaret 1802, da ved Prøverereformen af Odense Skole, hvormed det sammensmeltedes, selv dets Navn udslattedes. Nu vedligeholdes dets Minde ikkun ved dets nette til *Act.*

Knuds Kirke stødende Bygning, hvis Værelser afgive et godt Locale for ~~Frøhedraak~~skolens ~~—~~betydelige Bibliotek, hvori Gymnasiets Samling ved Reformen blev indlemmet, ligesom dets skønne store Høresal benyttes til Skolens Solenniteter, hvoriblandt den aarlige paa Kongens Fødselsdag er en Levning fra Gymnasiets Tider, da den, ligesom i Sorøe, høitideligholdtes ved en Cantate og Tale af en af Professorerne.

-- Dette var saaledes en efter sin oprindelige Bestemmelse priselig Anstalts Skjæbne, som jeg, skjøndt jeg aldrig selv har nydt Godt deraf (undtagen forsaavidt jeg tilligemed nogle Flere af Skolens øverste Klasse der tog Privatunderviisning i Mathematik, som dengang ei læstes i Skolen, og i Astronomie hos sal. Professor Birkov), dog ikke uden Beemod har sat dette lille Eftermæle. Jeg sympathiserer heri med min tidligste Belynder i Kjøbenhavn og mangeaarige Ven, sal. Prof. R. Nyerup, som i sit „Udkast til de latinske Skolers Historie“, S. 103 „skjenker dette Gymnasiums Grundring“, som han selv havde freqventeret „en Taknemmeligheds Taare“, og vidner, at det „visseelig ikke var ganske til Unytte for den studerende Ungdom“. Og saadanne Vidnesbyrd vilde man kunne faae mange af, dersom alle de ædle og dygtige Mænd, der i sin Tid have nydt Gymnasiets Underviisning, men hvoraf efter meer end halvt Seculums Forløb neppe flere end to eller tre endnu leve, kunde og vilde tale i Sagen.

Efter dette mit extremum vale til denne kjære mis-kjendte Anstalt, hvilken, dersom den tilligemed sine fordetmeste i Fødselen bortdøde Søstre (det i Roeskilde stod kun i omtrent 50 Aar), havde maattet faae den dem af Stifterens tiltænkte Stilling og ikke var bleven nedtrykt i lige Klasse med Skolerne kunde have blevet en Perle mere i

Christian den Fjerdes Krone, vil jeg endnu blot tilføie et kort Resultat af det hidtil Bemærkede eller et Par Ord om Udførelsen af hvad jeg har troet at være nyttigt.

Det første, der uden mindste Hindring eller Betskostning kunde gøres, og efter hvad jeg ovenfor har bemærket, jo før jo hellere burde skee, hvad enten saa nogen Forandring ved examen artium, eller nogen Gymnasialindretning af Skolerne kom i Stand eller ikke, vilde være: strax aldeles at affkaffe den første eller philologiske Deel af 2den Examen, som en Foranstaltning, der, i hvor god Underviisning der end gives til samme, dog ifkun er til mere Skade end Gavn, da det vel er saa temmelig afgjort, at den ringe Nytte, deraf kan høstes for Nogle af de unge Studerende, ingenlunde kan opveie det Tidstab, den Forsømmeligheds Bane og den Mangel af Selvstudium i det første akademiske Halvaar, m. m. som nu for de Fleste er og i mange Aar har været en Følge af samme. Skulde der endelig behøves noget Equivalent for samme, da kunde der jo, hvis ingen Gymnasier oprettedes, paabydes Skolerne en frit valgt, ikke for stor, græsk og latinsk Autor og et lidet Pensum Hebraisk mere, end det nu foreskrevne Minimum; i Historie og Mathematik behøvedes vist ikke Mere; i den nyere Historie, som ifølge Sagens Natur Aar for Aar voxer og tilsidst maa blive en aldeles uoverkommelig Masse for Hukommelsen, endog snarere Indskrænkning i de mindre vigtige Details om Personer eller Omstændigheder, som ingen Indflydelse have havt paa Livet og Verdensbegivenhederne. Underviisningen til den egentlige examen philosophicum maatte da, ligesom førend 1788 og selv endeel Aar derefter, tage sin Begyndelse strax efter de unge Studerendes Immatriculering eller Exercceringens Tilendebrin-

gelse, være ligesom nu kun et halvaariat Cursus, saa at Examen kunde foretages næste April, og, ifald Immatriculering maatte, som Universitetsforordningen III, 2. byder og hvad vi ovenfor have viist Nyttens af, skee ved hvert Semesters Begyndelse, da for de i April Optagne, ogsaa i October. Gjenstandene vilde blive de samme som befalet er, theoretisk og praktisk Philosophie, og det Almceennyttigste af Physik og anvendt Mathematik eller Astronomie, hvortil den mathematisk Underviisning, som nu gives en 4 Aar igjennem i Skolerne, formeentlig kan forsyne med de fornødne Forkundskaber, saavel som og tilstrækkelig ud-danne Aandsevnerne i denne Retning. Skulde større Fremgang i den rene Mathematik synes nødvendig til Studeringerne i Almindelighed, hvad jeg for min Deel ikke kan indsee, da maatte den, ligesom tilforn, ogsaa tilføies, endstjændt den ovenfor S. 12 foreslagne Introduction til Enhvers specielle Kaldsstudium formeentlig vilde være langt gavnligere. Og skulde endelig den theoretiske Philosophie nødvendig fordrø tvende halvaarige Cursus af Forelæsninger, da kunde jo Examinationen deri, saalænge der ingen Gymnasialklasse var oprettet i Skolerne, hvor dermed kunde gjøres en Begyndelse, udsættes til et Aar efter Immatriculeringen, uden at det da vilde forhindre Noget fra at kunne tillige i det andet Halvaar begynde paa det specielle Studium, han egentlig havde bestemt sig for og hvortil han i det foregaaende Semester havde faaet den foreslaaede Anviisning. Den hele meget uvæsentlige Inconvenients, der kunde flyde af denne sildigere Examination i Philosophien, vilde være, at Charakteren derfor da ikke Halvaaret i Forveien kunde regnes med til Hovedcharakteren for examen philosophicum, hvad og kunde være temmelig ligegyldigt, naar det blot fastsattes, at Ingen kunde

stedes til Embedsexamen eller faae Beneficia med mindre han i Forveien var examineret i Philosophi og havde faaet antagelig Charakter derfor. At vedkommende Professore skulde vægre sig ved at holde Collezier begge Halvaar, ligesom nu allerede skeer med Philosophien og som synes at være Universitetsforordningens Mening, bør man ikke formode. Maatte disse Ideer vinde Regjeringens Bisald, da holder jeg mig overbevist om, at deres Udførelse vilde i høi Grad lønnes med Efterslægtens Taknemmelighed, ligesom at det og vilde være til stort Gavn, om Samme maatte finde det værd at tage noget Hensyn til, hvad jeg ovenfor S. 43 har til-
ladt mig at anmærke om den philologiske Embedsexamens nuværende Indretning.

Mere betænkeligt vil det maaskee, -- ifølge den gjennem
 Karhundreder rodfæste Bane, at ansee examen artium for identisk med eller som absolut nødvendig Betingelse for Optagelse ved Universitetet, og den Præsumption, at saadan Controll behøves for at holde Skolernes Lærere til at gjøre deres Pligt, — synes, at ophæve denne Examen ved Univer-
sitetet og overlade Dommen over Dimittendernes Moden-
hed til Skolerne selv. Jeg vil derfor til det, Du med saa megen Føie S. 21—23 anfører til Unbefaling af denne Forandring, i Henseende til hvilken jeg netop aldeles befin-
 der mig i samme Forhold, som Du, at den nemlig for min Person kan være mig temmelig ligegyldig, samt til det, jeg ovenfor S. 45 o. fl. Steder har bemærket, om Inconvenienterne, Utilforladeligheden, ofte endog Ubilligheden af den hidtilværende Indretning, endnu blot føie nogle Bemærkninger angaaende baade Sagen og Muligheden af dens Udførelse. Hovedaarsagerne, hvorfor jeg mener at denne Examen burde affkaffes ved Universitetet, ere dels fordi den, i hvor meget man end har arbeidet derpaa, dog

aldrig kan, ved de Tilfældigheder en saa kort Prøve er underkastet, blive en saa sikker Maalestof for Examinander-
nes større eller mindre Duelighed, som den i Skolerne kan
blive; og deels fordi den bórnerer Skolestudierne og gjør
dem kun til det Examenklæserie, hvorimod jeg ovenf. S.
42 har yttret mig, eller, som Du i dit Program S. 17
siger, fordi „det vilde være til største Gavn for Skoleun-
derviisningens bedre Fremgang og til friere Landsudvikling
og Selvtænksohmheds Befordring“, at denne Forandring
skæde. Nu er nemlig Disciplenes sædvanligste Dimeed og
Spørgsmaal kun, hvad der fordres til Examen, eller hvad
der er foreskrevet, ud over hvilket man i Almindelighed ikke
finder stor Billighed til at gaae, eller til at sjenke den
Læsning, man saaledes foretager, nogen synderlig Dpmærks-
somhed, saa meget mere, som det Foreskrevne optager hans
meste Tid og det menes, at der ikke i Universitetets Gra-
men tages noget Hensyn paa, hvad der vides mere. Læ-
reren nødsages altsaa til at dreie sig bestandig i de fore-
skrevne Spor og kan aldrig komme til at virke selvstæn-
digt, gaae videre eller fremme noget frit Selvstudium af
Discipelen, men maa stedse ved bestandig Repeteren og
Examinereren sørge for, at det Foreskrevne vides til Punkt
og Prikke, og at selv af Elementerne hver Enkelthed holdes
i saa frisk Minde, at deri ikke skal standses eller feiles til
Examen. Og det Samme er da ogsaa Uarsagen, hvorfor
der ikke kan vindes Tid, Lyst og Dpmærksomhed nok for
den cursoriske Læsning, som dog egentlig skulde bevise den
Færdighed baade i Stil og i at forstaae ulæste Forfattere, som
nu kræves til Examen, og hvormed de derfor faldende Charak-
terer bevise, at det for Pluraliteten kun gaaer maabeligt,
og neppe vil gaae bedre, om man end gav Disciplene flere
Dvølfser, end billigt Hensyn til deres Tid og Læreren, som

skal corrigere disse Arbejder, tillader, fordi Dueligheden deri ikke saa meget er Følge af Dvælse, som af megen Læsning og derved erhvervet Kundskab i Sprogets mangehaande Udtryksmaader, samt Forstand til rigtigt at fatte Tanken. Vil man dernæst have et Beviis af Erfaringen for, at denne Forfløttelse af examen artium uden Skade lader sig ioversætte, da har man dette tilfulde i de Preussiske Gymnasier, fra hvilke Maturitetstestimoniet giver fuldgylbig Adkomst til uden videre Examination at optages ved Universiteterne; hvilken samme Tillid de lærde Skoler i vore Hertugdømmer ogsaa nyde, for hvis Underviisning man dog ikke skulde troe, at vores staaer tilbage, undtagen maaffee forsaavidt vor examen artium bornerer samme. For Privatister, som ikke have underkastet sig Maturitetsprøven ved eet af Gymnasierne, gives der ved de preussiske Universiteter en Examinationscommission, bestaaende, saavidt jeg husker, af 4 Medlemmer, hvoraf den ene altid er en Gymnasiedirector, da jeg var i Berlin, afg. Dr. Koble, der da netop tiltraadte sin Post som Director for det Berlinfke Cölnfke Gymnasium i Bellermanns Sted, og hos hvem jeg saae Planen og Acterne af disse Maturitetsprøver, men hvortil Fordringerne siden den Tid ere blevne endeel nedstemte, og som efter Sigende ved Universitetet endog skal være lettere end ved Gymnasierne. Heller ikke vides det, at der i de 6 Aar, da hos os ex. artium afholdtes ved de tre til en Prøve reformerede lærde Skoler, var Noget paa dem at klage eller fra dem dimitteredes mindre duelige Candidater.

At Arbeidet for vore lærde Skoler ikke vil blive lettere eller Anledning gives til at det vilde behandles lunfnere ved at examen artium og Modenhedsdommen overlodes til dem, er indlysende ikke blot deraf, at en saadan Prøve,

vil blive en betydelig Forøgelse af Lærernes, især Rectors Arbejde, som han vist ikke for sin Fornøielses eller Bekvemmeligheds Skyld kan ønske sig, men endog fordi Ansvaret bliver større, naar han skal indstaae for, at Dimittenden besidder den fulde til Universitetsstudierne fornødne Modenhed, end blot være vis paa, at han veed de til Examen forefærevne Pensa og besidder den fornødne Duellighed i dansk og latinisk Stiil. Endelig synes og Dieblisset til denne Forandring at være der, eller ogsaa det aldrig vil komme. Professorerne ere, saavidt jeg har mærket, meget villige til, ja ønske endog at blive befriede for denne byrdefulde og tidsspildende Forretning, og Skolernes Lærerne kunne vel nu ikke med Føie anses for mindre duelige til at bedømme deres Disciples Kundskaber, end til at bringe dem dertil. Kunne de det Eidste, maa de vel og kunne det Første. Idetmindste maa man tænke sig Rectorerne mere samvittighedsløse, end man vel har Grund til, om man vil troe, at der skal behøves fremmed Controll til at holde dem til deres Pligters Opfyldelse. Ogsaa synes det aarlige Udfald af examen artium ikke at give Anledning til nogen Tvivl herom, saasom dens Udfald jo i det Hele sædvanlig er ret godt, om ikke just hve-gang lige heldigt for enhver Skole, da man ikke altid er lige heldig i at erholde oprakte og flinke Disciple og non ex quovis ligno fiat Mercurius, ikke at tale om de andre Usager, som her ofte kunne bære Skylden; Rejection derimod, sjøndt den kan forefalde for blot en enkelt sk. istlig Prøve, og endnu mere fletteste Hovedcharakter, for nogen fra en Skole Dimitteret er yderst sjelden*), og endda intet Beviis for

*) Jeg kan her ikke unblade at bemærke den Betydelighed, at det efter de nu gjældende Bestemmelser er lettere muligt at

at Underviisningen det Aar, da Udfaldet har været mindre heldig, ikke har været forsvarlig eller mindre god end ellers.

Dg see vi nu til Slutning paa, hvad der meest kan indvendes og vel ogsaa ofte er bleven indvendt imod denne Idee, at overlade examen artium eller den afgjørende Dimissionsprøve til Skolerne selv, da kan det vel ikke nægtes, at Nødvendigheden af den hidtil brugte Prøve kan lægge et Baand paa en alt for tidlig Higen efter at komme til Universtetet og Frygt for eller Haab om dens Udfald blive en Ansporelse til Flid for Disciplene, især i deres sidste Skoleaar; men det Samme kan, og maaskee i endnu højere Grad, blive Tilfældet med en examen artium i Skolerne, af hvis Lærere det ikke med Rimelighed kan ventes, at de ved nogen utidig Bemfældighed enten i Prøven eller i Censuren skulde ville baade compromittere sig selv i Publikums Dine, og, hvad værre er, selv bidrage til at slappe den Flid hos Disciplene, som er en væsentlig Betingelse for at Arbeidet kan faae god Fremgang, og som de jo ogsaa ved Strengthed i de øvrige Examina i Skolen søge at ans pore og vedligeholde, mindst altsaa den sidste Gang, som er den allervigtigste, vilde lade dette Middel være ubenyttet, især hvis der blev oprettet en Gymnasialklasse, hvortil det maatte være dem selv om at gjøre, at faae saa velfor-

blive aldeles rejiceret end at faae fletteste Charakter, efterdi Rejection kan forefalde for blot een enkelt skriftlig Prøves uheldige Udfald, selv een som ikke regnes dobbelt, ja endog kun for en halv Speciecharacter, altsaa blot $\frac{1}{2}$ af Summen, hvori imod der i den mundtlige Examen skal idetmindste $\frac{6}{7}$ til for at give n. cont. Helt kan Candidaten dog gjerne være ganske brav i alt Andet, her maa en saadan Fleerhed af flette Charakterer nødvendig bevise, at han er en Stymper, og dog staaer denne hvor hiin maa falde!

beredte Disciple som muligt; ikke at tale om, hvad vi ovenfor S. 34 have bemærket, at Examen muligen endog turde blive sikkrere under Censorer, som forud kjende Candidaten, og hos hvilke han mindre kan haabe paa et tilfældigt Held, og som ikke ville tilstæde ham Udgang dertil førend de vidste, at han havde opnaaet den tilstrækkelige Modenhed. Af lignende Art er den Indvending, som for nogle Aar siden blev i en Samtale gjort mig af en agtet Collega, som mente, at Universitetet ved Uffkæffelsen af examen artium ikkun vilde faae mange umodne Studenter, til hvilken Frygt der jo og vilde være Grund, dersom Skolerne bleve for lemsældige i deres Fordringer. Men, skjøndt jeg ikke ganske tør nægte at dette Sidste somme-steds kunde være muligt, saa maa jeg dog derimod erindre: deels at det, naar Skolerne kun ere besatte med dygtige Rectorer og duelige Lærere, hvilket man jo bør forudsætte, ikke kan mere være Tilfældet, end nu, hvor selv examen artium ligesaa lidt kan borge for at enkelte ikke i alle Henseender modne jo stundom kunne slippe igjennem; og deels, at, om dette end undertiden skulde blive Tilfældet, (thi hyppig kunde det ikke skee, uden at det vilde blive bekjendt og Foranstaltninger da kunde treffes derimod), vilde den Inconveniëns, at der gaves enkelte maadelige Studenter, dog være for Intet at regne imod de Fordele, som vi have viist at Forandringen i Almindelighed vilde medføre.

Medrette bemærker Du den Mangel ved den nu brugelige examen artium, at Examinator i den mundtlige Prøve ene fælder Dommen uden Medcensorer, hvilket gjør, at denne let bliver for subjectiv og, da Examinationen afverler imellem flere, forskjellig, endog for samme Skole, naar dens Dimitteredes Antal er saa stort, at det maa

deles, ikke at tale om Ubilligheder, som hos een eller anden enkelt Examinator dog altid blive mulige. Thi vel var denne Foranstaltning virkelig truffen ved Forordningen af 22de Marts 1822, hvorefter Examinationen fordeedtes imellem fire eller fem forskjellige Deputationer, bestaaende af en Mand af hvert Hovedfag, som examinerede i dette, medens et Par af de andre vare Medcensorer; men Hensigten at forebygge Uoverensstemmelse i Dommen kunde derved ikke opnaaes, fordi Charakteren dog for det Meste beroede paa Examinators ikke blot Spørgemaade og Dvæstioner, men endog paa hans Stemme, som de andre rimeligviis vilde erkjende for den gyldigste, og der altsaa kunde opstaae ligesaa mange Forskjelligheder, som der vare forskjellige Deputationer. Her nyttede Medcensorerne altsaa kun Lidet til at befordre den Eenhed, som ansees fornøden i Examen og Censuren, og ikke blev større, end den nu er under de forskjellige Examinatorer. Ogsaa blev denne Indretning saa Aar derefter ophævet, skjøndt neppe saa meget for den Aarsags Skyld, som fordi den medførte andre Banzkeligheder, og især en da levende meget gjeldende Professore (hvad han selv sagde mig) dolerede over, deels at Andre skulde examinere end akademiske Lærere, og deels, at disse ikke skulde ansees for competente nok til ene at fælde Dommen over de unge Menneskers Kundskaber og Modenhed i deres respective Fag; hvori jeg imidlertid var og er af modsat Mening, thi endskjøndt jeg vel ogsaa tiltroer mig den Evne at kunne bedømme det Samme, da jeg i en saa lang Række Aar har bragt flere Hundreder til Akademiets Dørre, som ere fundne værdige til at indlades, saa vilde jeg dog ugjerne, hvor det gjælder unge Menneskers Vel og Bæe, censurere allene, og føler selv i vore Skoleexamina af de mig dog bekjendte Disciple altid en stor

Betryggelse for at Dommen bliver retfærdig ved at conferere derom med mine Medcensorer, fordi Flere mærke og huske bedre end Een, og den Enkeltes Dom derved bedst kan be-
 richtiges og stadfæstes. - Saaledes vilde det og, naar exa-
 men artium henlægges til Skolerne, være tjenligt, om der-
 ved i ethvert Fag 3 (Rector, den examinerende Lærer og
 en 3die enten Lærer eller Fremmed) vare Censorer; hvor-
 imod jeg ikke kan finde Censorer udenfor Lærerspersonalet
 saa ubetinget nødvendige, at en Mangel af saadanne, hvad
 jeg har hørt indvende, skulde gøre det betænkeligt at
 overdrage denne Examen til Skolerne. Thi om man
 endog udenfor Kjøbenhavn kunde finde synderlig Mange,
 som dertil besadde den fornødne Indsigt og Duellighed, hvilket
 ofte vil være vanskeligt nok, idetmindste i alle Fag*), saa
 vil det vel endnu være mere sjældent, at finde Nogen, som,
 naar det ikke er deres Embedspligt, havde enten Tid nok
 eller saadan Interesse for Sagen, at de kunde holde ud
 baade nysgættig at gjennemlæse de skriftlige Arbejder, og at
 sidde halve eller hele Dage som Tilhørere ved en Examen,
 hvortil der, for at kunne give en fuldkommen retfærdig
 Character, udfordres en uafsladelig anspændt Opmærksom-
 hed. Jeg husker endnu godt, hvor hjertelig kjede de frem-
 mede Censorer, som vi i Prøveindretningens første Aar al-
 tid havde i Odense, vare af dette Arbejde, og hvor lidet
 Nytte de derved gjorde, ikke at tale om, hvilke Stands-
 ninger deres Udeblivelse eller for sildige Komme ofte for-
 aarsagede i Skolens Examina. Og selv om slige Hindrin-

*) Mindst turde vel alle de, som min Ven foreslaaer, være skikke
 til dette Kalb, s. Ex. Toldkasserere, fordi de kunne forudsættes
 at være gode Regnemestere, just derfor være kyndige Censores
 i Mathematik.

ger ikke møbte, kan det fremdeles ikke med Sikkerhed forudsættes, at deres Maalestof og Fordringer altid ville være adæquate nok og ikke enten for store eller for smaa eller engang saa nøie regnende, som Lærernes, eller at deres Antal vilde blive saa stort, at deres Stemmer i Tilfælde af Dissens kunde overreie disses. Den forventede Control af saadanne extraordinaire Censurer er derfor i Skindet større end i Virkeligheden, og den eneste sande Nytte, jeg efter mange Aars Erfaring har kunnet bemærke af denne Foranstaltning, og hvorfor jeg heller ikke just ønsker den ganske forkastet ved examen artium i Skolerne, er, at den, hvor Lærernes Stemmer skulde være meget forskjellige, kunde forhjælpe til et rigtigt Udslag. Ogsaa kunde jo Stiftsøvrigheden efter sin Stilling som Ephorat ved sin Overværelse af Examen eller vel endog Deeltagelse i Censuren betrygge Lærerne for al Mistanke om uti-børlig Lemfældighed mod deres Dimittender, om ikke allerede Examens Offentlighed skulde kunne det, samt en Bekjendtgjørelse i Stiftsaviserne af Dpgaverne til de skriftlige Udarbejdelser, som desuden in originali kunde, ligesom nu for Skolernes øverste Klasse, indsendes til Directionen, hvor da et kort Blik paa samme snart kunde vise, om Censuren havde været for lemfældig.

Endelig kunde, hvis examen artium blev henlagt til Skolerne og altsaa al den Omstændelighed og den Besværlighed for Professorerne, den nu medfører, blev undgaaet, ogsaa den Punkt af Universitetsforordningen, som fra 1788 til 1806 var gjeldende, at Nyankommende kunde, ligesom ved de tyske Universiteter, optages to Gange om Aaret, til Paaske og til Michelsdag, igjen med Nytte træde i Kraft, hvilket foruden den Conformitet, det vilde have med de tyske, og navnlig Kiøls Universitet, fra hvilket, saavel som

fra Hertugdømmernes lærde Skoler, det maastee vilde forenere manges Gen at optages i Foraaret, baade vilde passe sig godt til den Indretning ved vort Universitet, at alle Forelæsnningernes Cursus ere halvaarige, og med Hensyn til Skolerne have den betydelige Fordeel, at det kunde forhindre en utidig Medlidenskab med de Dimittender, som i en eller anden Henseende have Mangler, som de godt i et halvt Aar kunde indhente, men hvilke man nu, især naar de ere temmelig gamle eller en Forandring i deres Omstændigheder er at befrygte, kan have nogen Betænkelse ved uden Nødvendighed derfor at tilbageholde et heelt Aar; ligesom og manges slink Discipel ikke vilde være uvillig til at lægge det halve Aar til sin Skoletid for at naae desstørre Fuldkommenhed, men dog ikke vilde kjøbe samme for saa dyr en Priis, som et heelt Aars Udsættelse, ja vel endog kan slappes Noget i sine Bestræbelser, naar han har saa god Tid at løbe paa. Saaledes vilde ved Fornyetelsen af denne Punct i den akademiske Forordning, ligesom ved Artiums Henlæggelse til Skolerne, Studierne baade ved Universitetet og i Skolerne snarere vinde end tabe. Det Gæste, jeg seer, at der ved denne Ophævelse af examen artium ved Universitetet vilde tabes, er, at der da ei længere gives enkelte fortrinligere unge Mennesker den Leilighed, som nu undertiden falder i deres Lod, til strax ved Indtrædelsen at glimre, eller dem, som bedømme Skolernes Værd efter Antallet af de Laudabilister eller Indkaldede, som de producere, denne Maalestok at dømme efter. Men deels vil det jo ikke mangle de unge Mennesker paa Leilighed til siden at vise deres Duelighed, f. Ex. allerede et halvt Aar derefter i examen philosophicum, en Leilighed som der paa de tydske Universiteter ikke engang have, og siden efter i Embedsexamen,

hvorpaa dog Alt især kommer an; og deels gaaer det hine
 Saa, som da ikke faae det Held, at deres Duelighed udmærkes,
 ikke værre, end saa mange Andre, der maaskee besidde den
 i ikke mindre Grad, men ved en ringe Mangel i Charak-
 teren hindres fra at opnaae denne Hæder, af hvilke jeg af
 mine fordums Disciple, for ikke at omtale nogen endnu
 Levende, blot vil nævne en Poul Møller, en Johannes Hage,
 en Emil Münster, som ved Den Examen tilfulde beviste,
 hvad Duelighed de fra Skolen allerede maae have medbragt.
 Og hvad Maalestokken til at dømme Skolernes Værd efter
 angaaer, da kan jo, som vi have bemærket, den nuværende
ex artium ikke være saa aldeles tilstrækkelig og fri for Til-
 fældigheder, at man derester kan fælde nogen gantze sikker
 Dom om en Skoles Værd eller Uværd. I vore Hertug-
 dømmer og i Tydskland kjender man samme dog ret godt,
 uden at denne Maalestof haves. Og efterseer man de aar-
 lige Examenlister fra Universitetet, da kan en Skole det
 ene Aar være heldigere eller uheldigere end i det andet, og
 neppe vil der findes en eneste, som man efter denne Maale-
 stof kunde nægte sin Tillid. At skaffe sin Skole lutter
 Laudabilister vilde ikke være vanskeligt, naar man kan over-
 tale sig til at nægte Alle Testimonium, som man ikke kan
 med Sandsynlighed forudsee at ville faae laud. eller som i
 Skolens Examen ikke have et bestemt Antal Points; men det
 tjener kun til at formere Privatisternes Antal eller fylde
 andre Skoler, hvor man ikke har det Princip; men at Un-
 derviisningen i hiin Skole er bedre, beviser det ikke. Jeg
 for min Deel dimitterer dem, som jeg efter langt Bekjendt-
 skab med deres Coner og Fremgang veed ere modne til
 at nyde akademisk Underviisning, uden at bryde mig stort
 om, hvorledes Udfaldet af deres Antagelsesexamen kan
 ventes at ville blive.

Men hvad enten nu *ex. artium* skal blive ved Universitetet eller henlægges til Skolerne, vilde det dog blive en ligesaa ønskelig som billig Fordring, at de skriftlige Prøver hverken bleve giorte til den forudgaaende Betingelse eller fik den overvættets Indflydelse, som de nu have, saa at for det Første, om de end foretoges de to første Dage, for at der kunde blive Tid nok til deres Censur, Dommen over dem dog ikke skulde være fældet før den mundtlige Examen foretoges, men denne strax kunde begynde den 3die Dag, og da først efter sammes Fuldbendelse, Charaktererne for den danske og latinske Stil bekjendtgjorres. Censorerne vilde derved faae den fornødne Tid til successtot at læse og bedømme Prøverne, uden at skulle, som nu, over Hals og Hoved i nogle faa Dage læse en 2 til 300 Udarbejdelser, hvilket nderlig trettende Arbejde, naar det skal skee med fuldkommen Nøiagtighed, det næsten er ubegribeligt hvorledes de i saa kort Tid, som de nu maae, kunne expedere; og Examinanderne vilde ved et uheldigt Udfald af blot een af de skriftlige Prøver ikke nedslaaes eller ængstes af et saa ilde varslende Prognostikon for den Hele følgende Examen. Dphæver man derimod den forunderlige Foranstaltning, at blot een af de to allervanskeligste Prøver, den latinske Stil, som under den Tængselighed, hvormed den sædvanlig udarbejdes, ofte lykkes allermindst, og Oversættelsen af et ikke altid saa ganske let Stykke af en ikke læst, ofte Candidaten aldeles ubekjendt Autor, hvortil han ikke maa have mindste Hjælpemiddel, skulle have rejicerende Kraft, inden hans Fremgang i de elleve andre Rubriker engang er prøvet, eller det af Examinationen af den Latin, han har læst, er kjendt, hvorvidt han virkelig er uvidende i Sproget, (hvorpaa vi ovenfor i Anmærkningen S. 41 have anført et frappant Exempel); ligesom og at et

Nul for een af disse to Prøver, hvoraf den ene endog kun udgjør Halvdelen af Prøven i Faget^{*)}, skal gjælde mere end et Nul i de fleste andre Fag: saa gives der ingen Nødvendighed længere af enten at ile saa stærkt med Censuren af den skriftlige Examen eller at udsætte derefter den mundtlige saa længe. I sin nuværende Indretning er ex-artium en uheldig Blanding af Bestemmelserne i den ældre Forordning af 1775 og den yngre af 1805, ved hvilken sidste man snart saae at der var Tuset vundet, og derfor successivt gik tilbage til Bestemmelserne i hiin, beholdende alene disse Puncter, hvori en Forandring dog synes ønskeligst og billigst. Fremdeles finder ved Virkningen af Charakteren for den latinske Stil den besynderlige Uoverensstemmelse Sted, at den paa den ene Side gjælder saa meget, at et Nul for samme sieblikkelig rejserer, og derimod paa den anden ikke engang regnes til Hovedsagene, ja at en Candidat med et kun lidet bedre non cont. for den endog kan faae laudab. til Hovedcharakter. Er Evnen til at skrive Latin saa overordentlig vigtig, at den i første Tilfælde aldeles skal overveie alle andre Kundskaber, saa burde den og i det andet have forholdsmæssig Indflydelse fremfor de andre til at nedsætte Hovedcharakteren. Og hvad endelig Versionen af et ikke læst Stykke La-

*) Hvoft der endog er en Inconsequens; thi sæt f. Ex. at Candidaten ved den mundtlige Examination i Latinen aldeles ikke kunde komme ud af et Sted i een af de Auctores, han havde læst, og attsaa derfor maatte have Nul, vilde han dog rimeligviis ikke faae dette Mærke, naar han stille sig godt ved det eller de andre Steder, der opgaves ham; og dog skal han rejseres, naar Misforstaaelsen indtræffer med det ene Sted, som han ikke har kunnet berede sig paa, eller Examinator ikke ved et Bink kan hjælpe ham lidt paa Sted med.

tin angaaer, da synes det langt mere hensigtsmæssigt, at den blot kom til at udgjøre en Deel af den mundtlige Prøve i Latinen, hvormed Charakteren derfor jo dog staaes sammen, og ligesom det skeer med Fransk og Lydsk, hvor jo og blot mundtlig examineres i noget forhen Uæst, for at prøve, hvorvidt Examinanden har Færdighed i at læse og forstaae Sproget, ikke blot veed det, der er læst med ham. Hvorfor det nødvendig skal skee skriftligt, er ikke let at indsee, medmindre det tillige skal være en dansk Stilprøve, for at vise, hvor smukt Candidaten kan udtrykke de latinske Vendinger i Modersmaalet, i hvilket Tilfælde Prøven da ikke maatte henhøre uden Latinrubriken. Naar det Stykke, der opgives, ikke er aldeles simpelt og let, hvad dog var den oprindelige Hensigt, da kommer den sig selv allene overladte Examinand lettelig forkeert ind derpaa og danner sig fra Førstningen af en urigtig Mening om Indholden, hvorved da det Hele bliver galt, hvorimod Examinator i den mundtlige Examen let vilde mærke dette og da ved et Ord kunne bringe ham paa rette Spor og forebygge videre Feiltagelse. Dette synes mig idetmindste at være billigt. Eller skulde Versjonen nødvendig være skriftlig, da vilde det jo være nok, at Examinator hvergang kort førend den mundtlige Examen i Latinen havde gjort sig bekendt med de 10 eller 12 Candidaters Version, som han den Dag skulde examinere, og da lade sin Dom derover være en Ingrediens med i Charakteren for Latinen, ligesom det skeer i Religionslæren og Historien; thi kan det betros Examinator, ene og uden Medcensorer at bedømme Candidatens mundtlige Svar, da indsees ei, hvorfor det ikke ogsaa kunde overlades ham, ligesom i Religion og Historie, at bedømme den dermed forbundne skriftlige Prøve. Og endelig maatte vel i en saadan Combination af skriftlig og

mundtlig Prøve Charakteren for den første ikke anslaaes til høiere end til $\frac{1}{3}$ i Beregningen, da det ikke synes billigt, at den, som egentlig kun er Besvarelse af een Qvæstion, skal gjælde for en Halvdeel imod de mange flere, der i den mundtlige Prøve gjøres, og af hvilke Forfeiltelsen af een jo vel ikke vilde blive regnet for en Halvdeel mod de flere, som bleve rigtig og godt besvarede, ligesom omvendt heller ikke en god skriftlig Prøve burde gjælde saa Meget mod mange Feil i den mundtlige, hvori kan fordres saa meget des større Rigtighed, som Examinanden kan have beredt sig derpaa i Forveien, her altsaa Fliden bedømmes, medens det hist kun var Evnen.

Dg hvad nu endelig den 3die Post eller Skolernes Udvidelse til Gymnasier angaaer, da har jeg i det foregaaende udviklet, saavel til hvad Nytte for Ungdommens videnskabelige Dannelse en saadan Foranstaltning i mine Tanker vilde være, som hvorledes den til den Ende kunde treffes og hvor ringe Bekostninger dertil vilde udfordres. Haves nu dertil de fornødne Resourcer, hvortil der foruden dem, jeg ovenfor har angivet, endnu maaskee kunde vindes een, som til de 5 foreslagne Gymnasiers Vedligeholdelse ene kunde være tilstrækkelig, ifald nemlig det lærde Skolevæsen skulde blive henlagt under en almindelig Bestyrelse af det hele Oplysningsvæsen, hvorved det da er at haabe, at den hele anseelige Sum, som nu fragaaer Skolefonden til Omkostningerne ved en egen Direction, kunde bespares (hvilket er den eneste Nytte, jeg kan indsee at Rector Ingerslevs Forslag desangaaende kunde have for de lærde Skoler): da mener jeg, denne Udvidelse af de lærde Skoler, hvor der fandtes Lærere, som vare Arbeidet værne, kunde, tilligemed Ex. Artiums Overdragelse til samme, strax iværksættes, idetmindste til en Prøve indføres i nogle

faa. Thi den Forandring, derved vilde skee i disse Sko-
lers egentlige Væsen, er saa ubetydelig, at den, hvis Ind-
retningen efter nogle Aars Forløb ikke befandtes at svare
til Hensigten, uden Vanskelighed kunde ophæves, og Sko-
len blot v.d. Medlæggelsen af Gymnasialklassen sættes til-
bage i sin forrige Tilstand, og den midlertidige Pengeop-
ofrelse deels ikke havde været betydelig, deels ikke kunde
være at fortryde, da den dog altid maa have gjort nogen
Nytté, idetmindste ligesaa megen, som den philologiske Gra-
men, i hvis Sted den var sat. Men det maa jeg endnu
tilføie, at det allene er under den Forudsætning, at Gym-
nasialklassen sættes i det særegne Forhold til den øvrige
Skole, som jeg har foreslaaet, at jeg tilraader dens Op-
rettelse. Skulde den ikke blive andet end en Klasse meer
i Skolen, og slet ikke have noget Akademisk i sit Væsen
eller lede Ungdommen til et friere Studium, da blev det
intet Gymnasium, ikke det Dvergangstrin fra Skolen til
Akademiet, som dermed var tilfigtet og som efter min For-
mening vilde være saa nyttigt, vækkende og dannende, og
da er jeg enig med Dig, min Ven, at den baade vilde
gjøre de unge Mennesker kjede af den for deres Alder upas-
sende Skoletvang, og medføre de Uleiligheder, Du befryg-
ter deraf, altsaa hellere — ikke burde oprettes.

Dg saaledes ere vi til Slutningen maafkee endog mere
enige i denne, saavel som vi ere det i flere Henseender, end
det af vore Resultater, hvoraf dit er imod, mit for Gym-
nasierne, ved første Diekast skulde synes. Skulde jeg imid-
lertid ikke have overbeviist Dig eller andre sagkyndige Læ-
sere om denne Foranstaltnings Gavnlighed, da har jeg vel
ikke den Selvtillid at paastaae, at jeg i en saa vanskelig
Sag, der endnu ikke har nogen fuld Erfaring for sig og
for hvis heldige Udfald jeg, da det kommer saa meget an

paa Udførelsen, heller ikke ubetinget kan indestaae, Skulde ene have udfundet det Rette, især da jeg veed, at foruden Dig ogsaa andre af vore Colleger, for hvis Domsomme jeg ligeledes bærer al Agtelse, ere af modsat Mening. Men da neppe enten De eller Du have tænkt Eder Gymnasialindretningen saadan, som jeg her har tænkt mig og fremskillet den, saa nærer jeg endnu den Forhaabning, at Ideen saavel som de øvrige her anførte Bemærkninger dog vil findes værdig til idetmindste at tages under nøiere Overveielse. Skulde Noget deraf da paa høiere Sted vække nogen Opmærksomhed og findes antagelsesværdigt, vil jeg, om jeg end i min Alder ikke kan vente at see Frugterne deraf, glæde mig ved det Haab, at have gavnet Efterlægten, og i alt Fald stole paa, at Du, min gamle Ven, hverken i de Puncter, hvori disse Blade røbe en fra din afvigende Mening, vil deri have fundet nogen uvenstabelig Opposition eller fortryde paa, at jeg af dit ifjor udgivne Examenprogram har taget Anledning til offentlig at fremsætte hvad der ihenseendetil Reformer af vort lærde Underviisningsvæsen forekom mig at ville være til Nytte. Jeg har valgt Brevformen, ikke blot fordi den mindre forbedre den Orden i Fremstillingen, som det under idelige Afbrudelser ikke altid var mig muligt at iagttage, men især fordi den samtalende Tone ikke saa let faaer det Anstødelige, som Dommen over Andres Meninger ellers saa lettelig synes at have. Med gammelt Venskab og Høiagtelse

Roeskilde, endte i Juli 1842.

Din
oprigtigst hengivne

E. Bloch.

Tillæg.

- a) Til S. S. 17—22 om de positive Fordele af en Gymnasial-Indretning kan endnu føies, at den endog med Hensyn til Lærerne selv kan have den Nytte, at de ved det høiere Arbejde, de fik, vilde have en Spore mere til steds at skrive fort med deres Videnskab i dens høiere Dele, end naar de see deres Virksomhed begrændset ved Skoleunderviisningens Maal og befalede Examenegjenstande.
- b) Til Anm. om Skoleembedsexamen S. S. 43—44. Blive vore lærde Skolers Lærere ikke saa fortrinlige, som det er den strenge Embedsexamens Hensigt at gjøre dem til, da ligger vist Skylden for en stor Deel i det Polyhistorie, som denne Examen fordrer, og som naturligviis berøver dem megen Tid fra deres egentlige Studium. For deres Virksomhed som fremtidige Rectors behøves det ikke, da Ingen kan forudsættes til den Tid at have fortsat et Studium, der ei er hans Fag, og altsaa vel vil overlade dets Behandling til den Lærer, der hertil er befunden duelig, hvem Rector kun kan have at gjøre opmærksom paa, om han maatte forlange Arbejde af Disciplene, som overgik deres Kræfter, brugte nogen afgjort urigtig Methode, eller kom i Collision med hvad Skolen isvrigt fordrer af ham, hvilket alt Rectoren meget vel kan, uden at være saa fuldkommen hjemme i Videnskaben, at han selv kunde docere den. Endelig er det og for den Uindviiede vanskeligt at begribe, hvortledes den uu indførte kunstige Regning efter Points kan stemme med den simple Billighed, naar man i Kbhavns. Universitets Aarbog for 1841 Pag. 120 læser, at tit Skoleembedsexamen en Candidat, som af 7 Rubriker har laudab. i de 5, og deriblandt baade for Latin og Græsk, samt eet p. c. og kun i de to (Hist. og Hebr.) har h. ill., alligevel ikke faaer mere end — haud illaud. i Hovedkarakter. I gamle Dage og uden Mathematik vilde hine Charakterer, selv om Latin og Græsk kun vare regnet enkelte, have givet et meget godt Laud. Stod det ikke to Gange og kom Summen af Udbenderne ikke rigtig ud, vilde jeg have anseet det for en Trykfeil.
- c) Retteelse. S. 46 Anm. Lin. 12: Istedetfor anskaffet læs affkaffet. — S. 52 Lin. 21 for hvilket l. hvilke.
-

I det jeg herved har den Ære at indbyde Enhver, som interesserer sig for Disciplenes Fremgang i Roeskilde Domskole til efter Behag at bivaane den offentlige mundtlige Examen, som vil blive afholdt paa de Dage, som nedenfor skulle anføres, meddeles tillige følgende Efterretninger om Underviisningen, Frequentzen, Bibliothekets Tilvæxt m. m. i det nu tilendebragte Skoleaar.

I Lærerpersonalet er ikke skeet anden Forandring, end at den constituerede Lærer, Herr Cand. Theol. S. H. Kruse, er allernaadigst udnævnt til virkelig Adjunct.

Underviisningen har været følgende:

I Latinen (7 Afdelinger) har 4de Klasse B (øverste Deel) under Rector i 6 Timer ugentlig interpreteret Ciceronis or. pro lege Man. og in Catil. III & IV, Virgillii Æneid. libb I & II samt Horatii epist. lib. I & Odar. lib. II. **I** en 7de ex tempore læst Ovidii epist. ex. Ponto lib. I og endeel af Ciceros Epistler, samt i 2 Timer ug. været øvet i latinisk Stil, hvortil Opgaverne bearbejdedes af Disciplene og Udarbejdelserne cor-

rigerebes af Rector hjemme. Fremdeles under Overlærer Dr. Thortsen 2 Timer ug. læst Ciceronis disput. Tuscul. lib. IV & V ad. c. 24. — 4 A. u. sidstnævnte Lærer i 7 Timer ug. Livii histor. libb. XXIII & XXIV. Ciceronis oratt. pro lege Man. in Catil. quatuor, pro Archia. Desuden Syntaxen efter Dorphs Gramm. fuldstændig repeteret samt 3 Gange ugentlig lat. Stiløvelser. — 3die Cl. u. samme Lærer i 6 Timer ug. Livii histor. lib. XXIII—XXIV c. 18 og af Dorphs Gramm. §§ 150—329, samt lat. Stiløvelser 2 Timer. Under Adj. Winther i 3 Timer ug. Terentii Andria og Cæsar de b. ~~gall.~~ lib. I, samt jevnfides dermed Formlæren af Dorphs Gramm. — 2den Cl. B. u. Adj. Ugerup i 3 Timer ug. af Coru. Nepos: Epamin. Pelop. Agesil. og Eumenes, udvalgte Ufsnit af Dorphs Syntax samt 2 Timer Stiløvelser. Under Adj. Winther i 5 Timer Cæsar de b. gall. 4, 5 og 6te Bog til 24 Cap. og den største Part af Formlæren i samme Gramm. — 2den Cl. A. under Samme i 2 Timer Nepos: fra Epaminondas til Eumenes begge inclus. tilligemed endeel af Syntaxen, og 2 Timer Stiløvelse i Begynder-Exempler deels efter Læreren's eget Dypgivende deels efter Adj. Trojels Exempelsamling. Og u. Adj. Kruse i 5 Timer ug. læst alle 5 Bøger af Phædri Fabulæ med Forbigaaelse af Prologer, Epiloger og enkelte ikke fortællende Stykker. Formlæren efter Dorph. — 1ste Cl. B. u. Adj. Winther allene i 10 Timer ug. læst af Blochs lat. Elementarbog i 1ste Cursus de syntaktiske Exempler (nogle paa hver Regel); i 2det Cursus fra S. 16 til 56. — 1ste Cl. A. u. Adj. Kruse allene, i 9 T. ug. gennemgaaet af Blochs lat. Elementarbog 1ste Cursus alle med a betegnede Stykker, hvorved Formlæren gennem en Række Exempler praktisk er bleven indøvet. Af exempla syn-

taxeos læst de 20 første Stykker, og af 2det Cursus de 20 første æsopiske Fabler.

I **Græstken** (4 Afdelinger) 4de Cl. B og A hos Rector i 5 Timer ugentl. Herodots 8de Bog, af B oversat paa Latin; Homers Odyssee 12te Bog i jevnlig Sammenhold med Vneidens 6te; Platons Dialog Eutyphron, og Xenophons memorab. Socr. 1ste Bog, samt udenfor Skoletiden i 2 T. gennemgaaet endeel Bøger af Homer med dem, der ikke læse Hebraisk. Endelig og anvendt nogle Timer til Specialia af Grammatiken og græske Skriveøvelser. --- 3die Cl. hos Samme i 2 T. ug. Odysseens 12te og 1ste Bog og hos Adj. Ugerup i 3 T. ug. Mythologien i Blochs gr. Elementarbog fra Pag. 145 til Enden, samt Xenophons Anabasis 1—6 Cap. og i Blochs gr. Skolegramm. Halvdelen af de uregelm. Verba. — 2den Cl. B u. samme Lærer 5 T. ug. den benævnte Elementarbogs 2det Cursus forfra til Pag. 137, og Hovedaffnittene i Formlæren atter indøvede under idelig Analyse. — 2den Cl. A u. Samme 5 T. ug. Blochs gr. Elementarb. 1ste Cursus indtil Verba paa μ .

I **Hebraisk** (2 Afdelinger) 4de Cl. B hos Rector i 2 T. hele Genesis, to Gange gennemgaaet. 4de Cl. A hos Adj. Ugerup i 3 T. ug. Genesis de 9 første Capitler.

I **Moderemaal** (7 Afdelinger) 4de B og A hos Dr. Thortsen hver for sig 2 T. ug. dansk Læsning og Stiiløvelse, som tildeels har bestaaet i Oversættelser af latinske Opgaver, der ikke vare læste med Disciplene. De øvrige Glasfer under Adj. Kruse, nemlig 3die Cl. 2 T. ug. gennemgaaet Rahbek om den danske Stiil til 3die Cap. samt udvalgte Stykker af Rahbeks Exempelsamling. Hver 2den Uge skrevet en dansk Stiil. 2den Cl. B i 2 T. læst

Bloch's Grammatik fra § 35 til Enden samt Læren om Interpunctionen. Til Læsebog benyttet Mallings: Store og gode Handlinger. Hver 3die Time anvendt til dansk Stil. — 2den Cl. A i 2 T. ug. gennemgaaet af Bloch's Gramm. fra § 29 til Læren om Retskrivningen de med * betegnede Stykker. Læst og analyseret Fortællinger af Malling. Hver Uge en dansk Stil. — 1ste Cl. B i 3 T. ug. Det Samme i Gramm. som 2 A og Mallings Fortællinger gennemgaaede paa samme Maade. Hver Uge en dansk Stil. — 1ste Cl. A i 4 T. ug. Ingen trykt Bog er lagt til Grund for den grammatikalske Underviisning, men under Læsningen af Birch's Læsebog ere de grammatikalske Begreber Disciplene mundtlig bibragte. To Gange om Ugen er i denne Afdeling skrevet smaa danske Stile.

I Tydsk (6 Afd.) er 4de Cl. B af Rector 2 T. u. øvet ved Læsning i Hjort's Læsebog, og af nogle poetiske Stykker i denforhen brugte Reinbeck's Vorhalle, samt ved mundtlig at oversætte til Tydsk af een eller anden dansk Bog, som alle Disciple havde, f. Ex. Kofsøds Udtog af Verdenshistorien. De øvrige Classer undtagen 1ste A, under Udj. Broager, hos hvem er læst af 4de Cl. A tilligemed 3 Cl. i 2 Timer ugentl. Hjort's Læsebog Pag. 391—482 og i Sammes Grammatik Kjønsreglerne samt Retskrivning og Beto-ning. — 2 B 3 T. samme Læsebog Pag. 288—324, og Kjønsreglerne. — 2 A 3 T. 30 Sider i Rises større Læsebog og derefter i Hjort's Pag. 195—237. I Grammatiken Verberne og Declinationerne. — 1ste Cl. B de 30 sidste Sider af Rises lille Læsebog og de første 20 af Hjort's første Cursus. — 1ste Cl. A under Hr. Holm 3 T. ug. Rises lille Læsebog Pag. 82—146, og Læren om Artiklen, Subst., Pron. og Udj. i Mejer's lille

Grammatik, anvendt ved den daglige Læsning, samt lært nogle smaa Digte udenad.

I **Fransk**, som i Skolen doceres af Udj. Ugerup allene, er i 5 Afdelinger hver 3 Timer ugentlig læst Følgende: i 4de Cl. B Bjerrings lectures françaises 1ste Udg. Pag. 1—97 og det Meste af den poetiske Deel. I Borrings Grammatik er hele Formlæren repeteret og de vigtigste syntaktiske Regler læste. — I 4de A 2 T. ug. Borrings Læsebog for Mellemklasserne; i sammes Grammatik hele Formlæren læst og tildeels repeteret. — I 3die Cl. samme Læsebog Pag. 75—151, og Formlæren samt et Udvalg af de uregelm. Verba. — 2den Cl. B Borrings Manuel des enfans Pag. 95 til Enden, og i hans Gramm. Pronom., de regelm. Verba og enkelte af de ureg. — 2den Cl. A samme Læsebog Pag. 36—91. I Gramm. Artikel og Hjælpeverberne, og Meget af den øvrige Formlære indøvet under Læsningen.

I **Religionslæren** (i 5 Afdelinger). Med 4de Cl. B har Rector i 3 Timer ug. gennemgaaet hele Religionslæren og Bibelhistorien efter Fogtmanns og Herslebs Lærebøger, dog uden nøie at binde sig til disse, samt 24 Capitler af Matthæi Evangelium i Grundtexten med en kort Exegese. Af og til opgivet Materier til fliristlig Bearbejdelse og corrigeret Udarbejdelse. I de øvrige Classer er Religionsunderviisningen givet af Udj. Wint her, i 4de Cl. A og 3die Cl. i 3 T. ug. læst Fogtmann fra Pag. 202 til Enden og Pag. 1—113, og Herslebs Bibelhist. den sidste Deel af det N. T. og det G. T. forfra til det babylon. Exil. — 2den Cl. B i 2 T. ug. Wegeners Lærebog S. 52—80 og siden Fogtmanns de første 17 §§. Af Bibelhist. det Nye Test's Hist. til S. 252. — 2den Cl. A Wegeners Læreb. S. 25—62. Bibelhist. de

N. T. til S. 230. — 1 Cl. B og A Blochs Grundlæg, og Herstlebs lille Bibelhist. fra Josva til Jesu Fiender.

Historien hele Skolen igjennem Adj. Friis. (6 Udfelinger), hver 3 T. 4de Cl. den gamle Hist. og dertil hørende Geogr. efter Langbergs Lærebog. Middelalderens og den nyere Hist. efter Koefods Udtog af Verdenshistorien, samt Fædrenelandets efter Suhms Udtog. — 4de Cl. A den gl. Hist. efter Langberg, samt Danmark, Norge, det græske Keiserd., de asiatiske Riger, Tydskland, Schweiz og Italien efter Koefod. Ved Fædrenelandet benyttet Allens Haandbog. — 3die Cl. den gl. Hist. tildeels efter Langberg. De tre nord. Riger samt Engelland, Portugal, Spanien og Nederlandene efter Koefod. — 2den Cl. B Frankrig fra 1648, England, Portugal, Spanien, Nederlandene, Tydskland, Schweiz og Italien, efter samme. — 2den Cl. A Danmark, Norge, Sverrig, Rusland, Preussen, Polen, Ungarn, efter samme Lærebog. — 1ste Cl. B fra Octavian til den fr. Revolution, og A for fra til Helvetiens Befrielse, begge Dele i Koefods fragmentariske Lærebog. — Om Methoden er handlet i forrige Aars Program.

Geografien under samme Lærer (6 Ufd.) 4 Cl. B, 1 T. og hele Geogr. efter Ingerslev. — 4 Cl. A, 1 T. Bestindien, Syd-Amerika, Australien, Danmark, Norge, Sverrig, Rusland, Polen, Preussen, Tydskland, Østerrig, Holland, Belgien og England. — 3die Cl. 2 T. Asien, Afrika, Amerika og Australien. — 2den Cl. B 2 T. Storbritanien, Irland, Frankrig, Spanien, Portugal, Italien, Schweiz, Tyrkiet, Grækenland og Asien. — 2den Cl. A 2 T. Danm., Holland, Belgien, Storbritt. Irland, Frankrig, Spanien, Portugal, Helvetien, Italien, Tyrkiet, Grækenland; alle efter samme Lærebog. — 1ste Cl. B hele Geo-

graffien, og A Europa, efter Millings mindre Lærebog i Geograffien.

Arithmetik, under Adj. Broager efter Jürgensens Lærebog hver Cl. 2 T. ug. 4de B hele Arithmetiken. — 4de A Læren om Decimalbrøker og Rodstørrelser. — 3 Cl. de 4 Specier i Algebra samt Hovedsætningerne af de hele Tals Theorie. — 2den Cl. B de 4 Specier i Algebra efter Dictat. — De øvrige Classer praktisk Regning under Hr. Holms Veiledning, hver Discipel efter sin Fremgang.

Geometri u. Adj. Broager (2Ufd.) 2 T. ug. efter Mundts Lærebog. 4de Cl. B hele Geometrien. — 4de A fra Pag. 71 til 138. 3die Cl. fra de parallelle Linier til ligedannede Trekkanter. — 2 B det Første af Lærebogen til Tredie Capitel i Læren om rette Linier.

Naturhistorie under Limestærer Holm efter Dreyers Lærebog 2den Cl. 1 Time ugentlig, de Veldste den almindelige Indledning, Planteriget til § 41 og Grundtrækene af Linnés System. De Yngste den almind. Indledning og Dyreriget til § 39. 1ste Cl. 2 T. ug. B Dyreriget fra § 12—63 Pattedyrene og Fuglene. A om det menneskelige Legeme og om Dyreriget til § 28.

Saaledes har da Antallet af de ugentlige Timer været, i

	4B	4A	3.	2B	2A	1B	1A
Latin	9	7	9	8	7	10	9
Lat. St.	2	3	2	2	2	—	—
Græsk		5	5	5	5	—	—
Hebraisk	2	3	—	—	—	—	—
Dansk	2	2	2	2	2	3	4
Dybsk	2	2		3	3	3	3
Fransk	3	2	3	3	3	—	—
Religion	3	3		2	2		2

VIII

	4B	4B	3.	2B	2A	1B	1A
Historie	3	3	3	3	3		3
Geographi	1	1	2	2	2		2
Arithmetik	2	2	2	2	3		3
Geometri	2	2	2	2	—		—
Naturhist.	—	—	—	1	1		2
Kallig.	—	—	—	1	1	2	3
Tegning	—	—	—	—	1	2	1
tilsammen	36	35	35	36	35	32	32

foruden Gymnastik hver Klasse 2 Timer ug. og Musik.

Disciplenes Antal og Fordeling i Klasserne var ved Skoleaarets Begyndelse følgende:

4de Cl. B bestod af 15 Disciple.

4de — A	—	—	7	—	} i nogle Fag samlede.
3die — b og a	—	—	7	—	
2den — B	—	—	12	—	
2den — A	—	—	15	—	
1ste — B	—	—	6	—	} i nogle Fag samlede.
1ste — A	—	—	8	—	

tilsammen 70 Disciple.

Deraf senere efterhaanden udgaaet til andre Bestemmelser af 4b 1, af 2b 3, af 2a 2, og af 1a 1, i Alt 7.

Af Skolens Stipendier ere tildeelt: 4 det høieste paa 50 Rbdlr., 8 det mellemste paa 35 Rbdlr., og 5 det laveste paa 20 Rbdlr. Foruden disse har Beneficiet af Fri Underviisning været forundt 16, og Moderation af $\frac{1}{2}$ i Skolepengene 8. Hvad der af Stipendierne er oplagt for Bedkommende, er bleven gjort frugtbringende ved at indsættes i Byens Sparekasse.

IX

De Bøger, hvormed Skolens Bibliothek siden den i sidste Aars Program givne Fortegnelse er forøget, ere, foruden de af den Kongelige Direction tilsendte, følgende deels paa Auktioner eller underhaanden for gode Kjøb erholdte, deels fra Bogladen anskaffede.

- 1 Tegners Skoletaler overs. ved Jensen.
- 2 Henrichsens Dyg. til Oversætt. fra Latin.
- 3 Chytræi Cron. Saxoniae & vicin. gentium. Fol.
- 4 Comenii opera didactica omnia. Fol.
- 5 Crinesii Gymnasium Syriacum. 4.
- 6 Clenardi instit. I. græcæ, c. schol. ed. Sylburgius.
- 7 H. Stephanus de instit. græcæ lingvæ studii. 8vo.
- 8 Ruelandus c. I. græca ejusque dialecticis.
- 9 Pasoris Grammatica græca sacra N. Tti.
- 10 Æm. Porti dictionarium Doricum & Jonicum.
- 11 Calundani synopt græcæ lingvæ idea.
- 12 Ejusd. grammatica græca major.
- 13 Welleri Gramm. gr. tilligemed Laubegois breviarum.
- 14 Billii locutiones græcæ.
- 15 Labbe Gr. Prosodia. Ejusd eruditæ pronunciat. indices.
- 16 Devarius de particulis græcis, med nogle flere.
- 17 Ph. Melanchthonis gramm. lat. major, ex Scaligero aliisque locupletata.
- 18 Rulandi Synonymia gr. lat. opera Hoeschelii.
- 19 Ausonius Popma de differ. verbor. & de usu antiquæ locutionis.
- 20 Stephanii colloquia minora, med flere.
- 21 Caselius de pronunt. lat. sermonis m. fl.
- 22 J. Pontani progymnasm. latinitatis. 2 Voll.
- 23 Schefferus de stilo illiusq. exercitiis m. fl.
- 24 Vagetius, Mancinelli. Masenius de stilo lat.
- 25 Aldi Manutii epit. phrasium lat.

- 26 Schotti de imitat. Ciceronis libri. IV.
 27 Aicher hortus inscriptionum vet. & nov.
 28 Erythraei Pinacoth. imag. illustr. viror.
 29 Natalis Comitum mythologia.
 30 Scarez de arte rhet. libb. III ex Aristot. Cic. &c.
 31 Er. Roterod Ciceronianus m. fl. Stridskrifter derom.
 32 Schola Latinitatis in us. gymn. Gothani.
 33 Thilonis exercitia oratoria m. fl.
 34 Phil. Melanchth. sel. declamationes. 4 Voll.
 35 Martiani Capellæ Satyræ. & de septem artib. lib.
 36 Sleidanus de quatuor summis imperiis.
 37 Gothofredi historiæ antiquæ ex XXVII autorib. con.
 textæ.
-
- 38 Krantzii Saxoniam & Metropolis. Fol.
 39-40 Reinhardts Geschichte Oeperns 2 Bd. 4.
 41 Eckhells Anfangsgr. der alten Numismatik.
 42-6 Mitfordts Geschichte Griechenlands 5 Bde.
 47 Creuzers historische Kunst der Alten.
 48-52 Hüblers Gesch. der Römer u. d. Imperatoren 5 Bde.
 53 Mayers Geschichte der Ordalien.
 54 Meisters helvetische Geschichte.
 55 C. D. Boff Geschichte Helvetiens.
 56-63 Die Zeiten od. Archiv. für die neueste Staatenge-
 schichte von demselben. 8 Bde.
 64-5 J. H. Boff mythologische Briefe 2 Bde.
 66 Hottingeri opuscula philologica.
 67 Ejsd. opuscul. oratoria.
 68 Wytttenbachi opuscul. selecta ed. Friedemann.
 69-72 Miscellanea Hafniensia ed. Münter. 4 Voll.
 73 Sagemanns Italiänische Chrestomathie.
 74-6 Tunelds Sveriges Geographie. 3 Dele.
 77-8 Choiseul Gouffiers Reise in Troja.

- 79 Ofterføns danske Glossarium juridicum. 4.
 80-3 Nordisk Tidsskrift af Molbech. 1—4 Bd.
 84 Plums Udvalg af den græske Anthologie.
 85 7 Atheniensiske Breve af det Eng. 3 Dele.
 88 Mathæi Paris. Historia major (Anglorum) ed W.
 Wats. Lond 1640 Fol.
 89 Strelow's Guthilandiske Cronica.
 90 Almind. Dansk-norsk Forlagscatalog. 1841.
 91-7 Dehlenschlægers Tragoedier, den nye Udg.
 98 Ciceronis orationes selectæ. ed. Madvig 1841.
 99 Hammerich om det mundtlige Foredrag.
 100 Murtensens Mester Ekhardt.
 101 — Selvberidshedens Autonomie.
 102 Kiepert Charte von Hellas. 1 H.
 103-8 For Sandhed, et Fjerdingaarskrift. 6 Bind.
 109-13 Rahbeks Erindringer af hans Liv. 5 Dele.
 114-40 Gøthes sammtliche Werke 55 Theile in 27 Bden.
 141-52 Schillers Werke 12 Bde.
 153-4 Moliere theatre françois. 2 Voll.
 155-6 Mignet hist. de la revolution franç 2 Voll.
 157 Egypte ancienne par Champollion Figeac.
 158 Italie par Artaud, & Sicile par de la Salle.
 159 Grèce ancienne par Pouqueville.
 160-1 Poul Møllers efterladte Skrifter 2 Dele.
 162 Heibergs Intelligentsblade Nr. 1—12.
 163 Eske Brocks Levnet af Wedel-Simonsen.
 264-67 Suhms nye Samlinger til den danske Historie
 4 Dele.
 168-70 Danske Magazin, 3die Række. 3 Hefter.
 171 Homers Ilias mit Anm. von Crusius 5 u. 6 Heft.
 172 Meyers Commentar z Neuen Test. 2 Th. 7 H.
 173 Lucianus ed Jacobitz. Vol. 4

- 174 Friedemanns Parænesen 6 Band.
 175 Griechische Prosaiker } die Fortsætzungen.
 176 Rødmische — }
 177-78 Rùppels Reise i Abyssinien, overs. af Schalde-
 mose 2 Dele.
 179 Hallische Allg. Litt Zeitung, mit Ergänzungsbl. f. 1842.
 180 Seebode, Zahn u. Klotz Jahrbucher für Philol. u. Pæ-
 dag. mit den Supplementheften f. 1842.
 Hvad der endnu videre maatte erholdes i dette Aar, vil
 blive anført i næste Aars Program.

Tidligere er til Skolebibliotheket foræret

- 181 Af Hr. Pastor Hertz her i Byen: Wolfs encomi-
 um Regni Danicæ d. e. Danmarks Loff og Beskri-
 velse Kbh. 1654.
 182 af Hr. Secretair og Herredsfoged i Veire Herred de
 Coninck. Petit Atlas national des departements
 de la France & de ses colonies, par Monin. Paris
 1833, 2verfolio.

Om Discipelbibliotheket, som jeg her allerede
 i Aaret 1822 fik oprettet, og heri ikke, saavidt vides, havde
 nogen anden Forgænger end Bordingborg Skole, vilde det
 blive for vidtløftigt, her at give fuldstændig Beretning,
 hvilken jeg derfor hellere opsætter til en anden Leilighed.

Nogen Skolehøitid er i det forløbne Aar ikke foresæl-
 den, naar jeg ikke dertil vil regne den hidtil sædvanlige
 Translocation ved Skoleaarets Begyndelse ifjor, ved hvil-
 ken jeg i en Dale for en nogenlunde talrig Forsamling tog
 Aaledning til at fremstille Ungdommen til et Mønster min
 da kort før afdøde foruns Discipel og første Dimitterede
 fra Nykjøbing Skole, som til examen artium erholdt som
 udmærket i alle Fag Universitetets Priismedaille, og siden

efter at have taget Doctorgraden, var i et Par Aar Lærer her ved Skolen, Professor Jacob Hornemann Bredsdorff, som saaledes efter en Tauber, en Thrige, en Hage, en Stybe, var den 5te af denne Skoles fortjenstfulde Lærere, hvis Minde jeg i min Embedstid her paa Stedet har havt den sørgelige Forretning paa denne Maade efter Evne at hædre.

Eigesaa har i dette Aar, af mine forrige kjære her fra Skolen dimitterede Disciple, som det altid høilig interesserer mig at følge med kjærlig Deeltagelse paa deres Livs Bane, Døden borttrykket Trende.

Den første af disse var Candidatus Theologiæ Carl Emil Münster, een af mine allerkjæreste og meest udmærkede Disciple, som i Aaret 1835 erholdt til 1ste Examen laud med 6 præ cet., til 2den Aaret derefter laud med lutter p. e. og i Januar 1841, uagtet sin foregaaende lange Sygelighed, til theologisk Attestats ligeledes bedste Charakter. Af hans Aand og rige Kundskaber kunde Fædrelandet, da han med Iver vedblev at fortsætte sine Studeringer, have ventet sig Meget, men inden Aarets Ende sank disse Forhaabninger, som for mig var en Glæde mere i mit Liv, med ham i Graven.

Den anden var en langt ældre, men ogsaa i sin Skoletid en brav Discipel, Hr. Proprietair M. C. Nvistgaard til Gjerdrup, som nylig er bortdød ved Badet i Achen paa samme Tid, da hans Familie havde erholdt gode Tidender om hans Helbreds Forbedring. Han blev dimitteret her fra Skolen i Aaret 1819 og erholdt til ex. art. bedste Charakter.

Endelig har ogsaa Døden for faa Dage siden bortkaldt en 3die herfra Dimitteret, Studiosus Theol. Carl

Wilhelm Petersen, en haabesuld og elskelig Yngling, som i Aaret 1839 gik til Universitetet og der med sædvanlig Flid fortsatte sine Studeringer. Til 1ste Examen havde han h. ill. (med 6 laud. og 6 h. ill.) til 2den Examen laudabilis.

Glædeligere er det mig at kunne berette, at af de her fra Skolen Dimitterede have Følgende absolveret deres Embedsexamen.

1. H. S. Haar (dim. 1836) theologisk Attestats med Char. Laudabilis
2. C. G. B. Liebe (dim. 1837) juridisk Attestats med Char. Laudabilis
3. Th. Hansen (dim. 1835) theologisk Attestats med Char. Laudabilis
4. C. F. Møller (dim. 1828) theologisk Attestats med Char. haud illaud.

og Cand. Juris A. A. Nutzhorn udnævnt til Fuldmægtig under Finantserne.

Af de 7 ¹⁸⁴⁰ ~~for~~ Dimitterede have følgende ^{ifjerd} fuldendt hele 2den Examen.

1. H. C. Puggaard, med Char. Laudabilis.
2. G. D. C. Münster, — — Laudabilis.
3. J. Sommer, — — Laudabilis.
4. P. H. Dorph, — — Laudabilis.
5. C. M. Wengel, — — haud illaud.
6. E. Kongsted, — — haud illaud.

De ifjor fra Skolen dimitterede 7 Disciple erholdt i examen artium ved Universitetet følgende Charakterer; hvorved dog er at mærke, at den Dverste **T. C. W. Fritz**, for hvem jeg havde al Grund til at vente et særdeles godt Udfald af Examen, havde det Uheld, at maatte udarbejde sine skriftlige Prøver under Begyndelsen af en stærk Typhus sygdom, hvoraf han endnu kun var svag Reconvalescent, da han i Jan. d. 2. fuldendte den mundtlige Examen.

	Dansk Stil.	Latin.	Lat. Stil.	Græsk	Hebr.	Relig.	Geog.	Hist.	Arith.	Geom.	Tydske	Fransk	Hoved- char.
T. C. W. Fritz.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	laud.	laud.	h. ill.	h. ill.	laud.	h. ill.	h. ill.	laud.	laud.	H. ill.
P. Dorph.	h. ill.	laud.	h. ill.	laud.	laud.	laud.	laud.	laud.	h. ill.	h. ill.	laud.	laud.	Laud.
M. F. Hansen.	laud.	laud.	laud.	laud.	laud.	laud.	laud.	l. p. c.	laud.	laud.	laud.	laud.	Laud.
T. G. E. Koch.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	n. c.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	n. c.	h. ill.	laud.	laud.	H. ill.
C. D. Conradsen.	laud.	h. ill.	n. c.	h. ill.	h. ill.	n. c.	laud.	h. ill.	laud.	h. ill.	laud.	laud.	H. ill.
T. P. Dviftgaard.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	laud.	h. ill.	h. ill.	laud.	laud.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	h. ill.	H. ill.
T. C. Wellendorf.	laud.	h. ill.	h. ill.	laud.	h. ill.	n. c.	h. ill.	n. c.	n. c.	laud.	laud.	laud.	H. ill.

I dette Efteraar dimitteres til Universitetet følgende 11.

1. Hans Christian Frederik Marcher, en Søn af Hr. Ritmester B. Marcher, Ridder af Dannebrog og Chef for den ene Eskadron Garde-Husfärer.
2. Ferdinand Christian Sørensen, en Søn af Hr. H. Sørensen, Underrets-Procurator her i Byen.
3. Niels Joachim Christian Marcher, en Søn af Hr. E. C. Marcher, Forpagter af Herregaarden Trudsholm.
4. Christian Frederik Matthias Lunding, en Søn af afd. Hr. Dr. C. M. Lunding, Professor i Medicinen ved Kjøbenhavns Universitet.
5. Peter Gotthold Theodor Schaldemose, en Søn af Hr. N. Schaldemose, Sognepræst til Dndløse og Søndersted i Sjælland.
6. Johan Theodor Sophus Krohn, en Søn af Hr. P. Krohn, forhen Soldcassierer i Rudkjøbing, nu Pensionist.
7. Andreas Christian Hejde, en Søn af Hr. Legationsraad J. B. Hejde, Expeditionssecretair og Bureauchef i det Kgl. Departement for de udenlandske Sager.
8. Franz Preben Baron Wille-Bræhe, en Søn af Hr. Kammerherre, Baron F. S. Wille-Bræhe, Ritmester og Ridder af Dannebrog.
9. Carl Emil Matthiesen, en Søn af Hr. F. C. Matthiesen, Sognepræst til Høiby i Dds Herred.

10. Peder Steensfeldt Seidelin, en Søn af Hr. H. J. Seidelin, Stads- og Districtslæge i Roeskilde.
11. Jens Michael Hertz, en Søn af Hr. H. P. B. Hertz, Sognepræst til Frue Kirke i Roeskilde og St. Tørgensbjerg.

De Dvriges Examen foretages i den paa vedfølgende Tabelle anførte Orden.

Translocationen vil foretages ved Underviisningens Begyndelse i det næste Cursus, men for Fremtiden ikke offentlig, da Examens Udfald for hver enkelt Discipel vil af Bedkommende kunne erfares af hans Charakterbog.

S. Bloch, Dr.

Examen i Høestilke Kathedralskole,

begynder om Formiddagen Kl. 8 Eftermiddag Kl. 2½.

Dagen.	4de Klasse.	3die Klasse	2den Kl. b.	2den Kl. a.	1ste Kl. b.	1ste Kl. a.
d. 27de Sept. Formiddag	Lat. Stil	—	Danf Stil	—	—	—
Eftermiddag	—	Lat. Stil	—	Danf Stil	—	—
d. 28de — Formiddag	8-11 Latin	11-12 Lydf	—	Religion	—	Geografie
Eftermiddag	—	—	Latin (Nepos)	Naturhistorie	4½-6 Lydf	—
d. 29de — Formiddag	8-10 Lydf	10-12 Latin u. Udj. Winther	—	Danf	—	—
Eftermiddag	—	—	2½-4 Lydf	Latinf Stil	Danf Stil	4-5 Lydf
d. 30te — Formiddag	Historie	8-10 Latin u. Ovrlæreren	Arithm.	—	10-12 Latin	—
Eftermiddag	—	Danf Stil	—	Latin (Nepos)	—	Danf Stil
d. 1ste Octbr. Formiddag	8-10 Græf	—	10-12 Lat. Cæf.	—	Naturhistorie	8-10 Religion
Eftermiddag	—	Geografie	Latinf Stil	Lat. Phædrus	—	—
d. 3die — Formiddag	8-10 Fransf	—	Geografie	10-12 Lydf	—	8-10 Latin
Eftermiddag	Danf Stil	Græf	—	Regning	Religion	—
d. 4de — Formiddag	Arithmetik	—	Græf	—	Historie	—
Eftermiddag	—	2-4 Arithm.	—	Græf	Regning	Regning
d. 5te — Formiddag	8-10 Geog.	10-12 Relig.	8-10 Danf	Fransf	—	10-12 Historie
Eftermiddag	—	Geometrie	Fransf	—	Danf	Danf
d. 6te — Formiddag	8-10 Hebr.	10-12 Fransf	Religion	10-12 Historie	8-10 Geogr.	—
Eftermiddag	Geometrie	2-4 Historie	4-6 Historie	—	—	Naturhistorie
d. 7de — Formiddag	8-10 Religion	10-12 Danf	8-10 Geomet.	10-12 Geog.	—	—